

РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА
НА ПРОЦЕСА НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЛЕВЕН

РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ
НА ТЕМА:
“ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА ВСИЧКИ”

*20 април 2022 г.,
Зала “Плевен”,
Областна Администрация
от 10:00 часа*

**РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА НА ПРОЦЕСА НА
ПРИБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

ПЛЕВЕН

РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ

НА ТЕМА:

**„ПРИБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА ВСИЧКИ“**

СБОРНИК С ДОКЛАДИ

ПЛЕВЕН, 2022

В сборника са включени доклади на участници в Регионална конференция на тема: „Приобщаващо образование за всички“, организирана от РЦПППО - Плевен и проведена на 20 април 2022 година

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ НА КОНФЕРЕНЦИЯТА

Силвия Николова – директор на РЦПППО - Плевен
Албена Тотева – началник на РУО - Плевен
Виолета Йеремиева – заместник областен управител
на област Плевен

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Доц. д-р Емил Бузов
Доц. д-р Анелия Рангелова
Доц. д-р Йосиф Нунев
Гл. ас. д-р Александър Кръстев
Гл. ас. д-р Христина Гергова

*Авторите носят пълна отговорност за авторството си
и за оригиналността на публикацията.*

Авторски колектив, 2022

РЦПППО – Плевен

СЪДЪРЖАНИЕ

Александър В. Кръстев, РЦПППО – Плевен

**РОЛЯТА НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРСКАТА
ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА 06**

Петя Ат. Ячева - ст. учител, ДГ "Калина" – Плевен

ИГРИТЕ НА ДОБРИЯТ ВЪЛШЕБНИК 12

Силвия Боева, ДГ "Зора" - Червен бряг

**АКТИВНА ОБЩА ПОДКРЕПА, НАСОЧЕНА КЪМ РАЗВИВАНЕ
ПОТЕНЦИАЛА НА ДЕЦАТА, КОИТО СЛЕД ПРОВЕЖДАНЕ НА СКРИНИНГ
ТЕСТ ЗА РАННО ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА
ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ, СА ПОКАЗАЛИ НИСКИ ИЛИ КРИТИЧНИ
СТОЙНОСТИ 17**

Ирена Ст. Янкова, Цветослава Ат. Къновска, ДГ "Зорница" – Плевен

СОЦИАЛИЗАЦИЯ НА ДЕТЕ С ОБУЧИТЕЛНИ ТРУДНОСТИ 21

*Д-р Румяна Цветкова, ДГ "Теменуга" – Плевен с групи деца със специални
образователни потребности и/или с хронични заболявания*

**ДЕЙНОСТИТЕ ОТ ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ В ПРИОБЩАВАНЕТО НА
ДЕЦАТА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ В
УСЛОВИЯТА НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА 25**

Снежанка Лунгова, Милена Делчева и Красимир Адамов, РЦПППО – Плевен

**МАЙНДФУЛНЕС – ПОДОБРЯВАНЕ МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЕ НА ДЕЦА И
УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ 30**

Албена М. Декова, НУ "Отец Паусий" – Плевен

**ПРОЕКТЪТ "ЗДРАВЕТО Е МОЯТ ИЗБОР" - ИЗВЪНКЛАСНА ДЕЙНОСТ,
НАСОЧЕНА КЪМ ПРЕВЕНЦИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЗДРАВЕТО И
ФОРМИРАНЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА И МЕДИЙНА ГРАМОТНОСТ НА
УЧЕНИЦИТЕ 35**

Руси Русев, Вилма Великова и Албенка Игнатова, СУ "Пею Яворов" – Плевен

**ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИГРИ ЗА РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ 40**

Касимир Маринов, Зоя Кокалова, РЦПППО – Плевен

**СМЯТАНЕ НА ПРЪСТИ ПРИ УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ 43**

*Ралица Иванова, Грета Христова, Регионален център за подкрепа на процеса
на приобщаващото образование и ДГ "Щастливо детство" – Плевен*

ИГРАЕМ И УЧИМ ЗАЕДНО ИГРАЕМ И УЧИМ ЗАЕДНО 46

*Мариана Козова – психолог и Николина Димитрова – учител, ДГ "Незабравка"
- Плевен*

**ВСЯКО ДЕТЕ Е МАЛКА ВСЕЛЕНА – ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ В
ДГ "НЕЗАБРАВКА", ГР. ПЛЕВЕН 50**

Моника Симеонова - ресурсен учител, РЦПППО - Велико Търново

**„ЕКИПНА РАБОТА“ ИЛИ КОМУНИКАЦИЯТА И ОБРАТНАТА ВРЪЗКА НА
ЧЛЕНОВЕТЕ ОТ ЕКИПА ЗА ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ
НА ДЕТЕТО И РОДИТЕЛИТЕ, ДИРЕКТОРА, ПЕРСОНАЛА НА ДЕТСКОТО
ЗАВЕДЕНИЕ И ВСИЧКИ СПЕЦИАЛИСТИ, КОИТО РАБОТЯТ С ДЕТЕТО
..... 54**

РОЛЯТА НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРСКАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА

Александър В. Кръстев
РЦПППО – Плевен

THE ROLE OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE BULGARIAN EDUCATION SYSTEM

Alexander V. Krastev
RCPPPO – Pleven

***Анотация:** Приобщаването е една от най-важните теми в образованието днес. През последните петнадесет години обществените нагласи се застъпват за приобщаване на деца със и без увреждания в една и съща класна стая. Педагогически специалисти са важна част от процеса на приобщаване и развитие на българската образователна система. Успеха на приобщаването до голяма степен зависи от отношението на учителите към обучаващите се деца и ученици със специални образователни потребности, техния възглед за различията в класните стаи и желанието им да участват в изграждането на приобщаваща образователна система.*

***Ключови думи:** приобщаващо образование, образователна среда, нагласи, педагогически специалисти.*

***Abstract:** Inclusion is one of the most important topics in education today. For the past fifteen years, public attitudes have advocated for the inclusion of children with and without disabilities in the same classroom. Pedagogical specialists are an important part of the process of integration and development of the Bulgarian educational system. The success of inclusion largely depends on the attitude of teachers towards students and students with special educational needs, their views on the differences in classrooms and their desire to participate in building an inclusive education system.*

***Key words:** inclusive education, educational environment, attitudes, pedagogical specialists.*

Въведение

Приобщаващото образование надгражда интеграцията или включването на деца и ученици със специални потребности в общообразователните детски градини и училища. В развитите общества дълги години е имало дискусии за осигуряването на достъп до масовото обучение на всички ученици. За да се превърнат в приобщаващи, всички детски градини и училища са длъжни да предоставят обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие. Концепцията за приобщаването е посрещната с вълнение от някои и недоверие от други. Философията на процеса е изграждането на приобщаващи образователни системи, които да осигуряват качествено образование за всички деца. Водещо е разбирането, че когато образованието е приобщаващо, това създава условия за гражданско участие, заетост и равнопоставено участие в живота. Също така приобщаването цели създаването на общност,

чувство за принадлежност и съпричастност като гаранция за социално равенство и развитие на личностния потенциал. Педагогическите специалисти са важна част от тази общност, от тях се очаква да ценят и подкрепят многообразието сред децата, независимо дали е основано на различия по пол, етнос, увреждане или дарба и др.

Според Дамянов и Колчакова, „приобщаването не е просто поредната програма, която трябва да бъде приложена; това е цялостен подход в детската градина и или училището, който осигурява на всеки ученик достъп до богат и разнообразен опит“ (Дамянов, Колчакова 2021:7). Приобщаването е отговорът на движението за правата на човека, което поиска равни права за всички хора, независимо от техния пол, раса, социално-икономически произход и/или увреждане във всички области на обществения живот. Прилагането на приобщаващото образование по света варира и използва различни пътищата за реализация. Някоя държава все още не е успяла да изгради училищна система, която да отговаря на идеалите и намеренията за приобщаване, както са определени от различни международни организации. Европейската агенция за специални потребности и приобщаващо образование формулира предизвикателствата пред приобщаването: „Дебатът вече не е какво е приобщаващо образование и защо е необходимо; ключовият въпрос е как да се постигне това“¹.

Няма модел на приобщаващо образование, който да е подходящ еднакво за всяка страна. Приобщаващото образование със сигурност ще продължи да се развива и променя както у нас така и по света. В българският вариант на приобщаване сме свидетели на дълъг преход и преосмисляне на образователните модели в образователна система. Синхронизирайки своето законодателство и практики с европейските, България пое ангажимент за изграждане на приобщаваща образователна система. Част от тези промени е и новаторският *Закон за предучилищното и училищното образование*, приет през 2016 година. С него се въведоха държавни образователни стандарти за приобщаващо образование. Всички тези законодателни, образователни и социални промени утвърдиха необходимостта образователната система да поеме дългосрочни ангажименти за промяна и приобщаване на всички деца и ученици. Това доведе до реални резултати и днес в образователната система, получават подкрепа за личностно развитие над 23 000 деца и ученици със специални образователни потребности. Подобряването на училищната среда е продължителен процес, но всяка промяна в положителна посока има дългосрочен ефект. Наред с нормативната база, проектите и добрите практики, промяната изисква активното въвличане на всички участници в образователния процес. За да повлияе положително на децата и учениците, приобщаването изисква

---

¹ <https://www.european-agency.org/sites/default/> (последно посещение на 16.04.2022)

дълбока промяна в училищната структура и манталитет на педагогическите специалисти. Приобщаването надхвърля идеята за интеграция и включване на деца и ученици с увреждания в общообразователната среда, вместо това изисква промени в самата образователна система. Промени, които са свързани с нагласите и разбиранията за приобщаването сред педагогическите специалисти и водят до известно преосмисляне на целите на образованието като на системата. Все още като основна пречка пред приобщаващото образование се приема качеството на преподаване. Мнозина от учителите, не знаят или се страхуват от преподаване на няколко скорости в класната стая. Често пъти наличието на повече от едно дете със специални образователни потребности ги затруднява и натоварва професионално. Важно е системното развитие на приобщаващ капацитет, да стане приоритет за всяка детска градина и училище, за всеки педагогически екип и отделен специалист. Логично е резултатите от приобщаването да зависят и от методите на преподаването и различните педагогическите практики. Според Нунев, „по отношение на приобщаването изводите, които идват от българската образователна практика, говорят за това, че то започва с признаването на различията между децата и учениците“ (Нунев 2017:13).

Изследването по проект на Уницеф-България „Заедно от детската градина“ анализира нагласите и нуждите на учителите за реализиране на приобщаващо образование. Проучването е проведено през 2016-2017г. сред 1090 детски учители от изследователски екип към ИИНЧ, БАН и повторено в края на 2018 г. и началото на 2019 г. сред 3022 детски учители. Анкетиранияте учители твърдят, че нямат адекватни условия на труд, за да посрещнат всички предизвикателства в приобщаващото образование.

Педагогическите специалисти изтъкват най-големите пречки, които срещат при реализиране на приобщаващото образование:

1. големият брой деца, с които работят;
2. отсъствие на подкрепа от специалистите-психолози, логопеди и др.;
3. недостатъчна професионална подготовка на общообразователните учители;²

Поради тези причини е уместно да се отдаде значимото на компетентността сред българските педагогическите специалисти, техните нагласи и готовност за промяна на мисленето при прилагането на приобщаващото образование. Качеството на преподаване пряко се отнася до компетентността и мотивацията за постижения на учителя. Изследванията ясно показват, че учителите са един от най-важните фактори, влияещ върху това до колко приобщаването се приема и става част от образователната система. Качеството на преподаване, партньорството и включването на всички заинтересовани страни е определящо за резултатите от процеса на приобщаване. Ето защо

---

² <https://www.unicef.org/bulgaria/> (последно посетен на 16.04.2022)

закономерно възниква и въпросът: доколко въвеждането на приобщаващото образование в България е просто езикова промяна и дали представлява нова образователна програма и начин на мислене сред българските педагогическите специалисти ?

Състояние на приобщаващо образование

През последните петнадесет години в България имаше значителна активност за развитие на образователната политика и практика в приобщаваща посока. Развитието на приобщаването постави детските градини и училищата в центъра на процеса. Те трябваше да поемат ролята на център на общността и двигател на процеса на приобщаване и да подкрепят включването на все по-разнообразен диапазон на учащите. В смисъла на Наредбата за приобщаващо образование от 2017 година става въпрос за приобщаване, а не просто опити да се интегрират уязвимите групи деца и ученици в общообразователната среда. Следователно образователните институции са изправени пред предизвикателството за изграждат цялостни подходи и програми за приобщаване, а не само да подкрепят уязвимите групи.

Концепцията за приобщаване се посреща с вълнение от някои педагози и специалисти и със силен скептицизъм и съпротиви от други. Този процес е естествен и както при всеки проблем в образованието, приобщаването е критикувано и хвалено.

Аргументите против приобщаването включват:

- често учениците със специални потребности са тормозени или осмивани от своите съученици;
- българските педагогическите специалисти не са достатъчно подготвени за приобщаващо образование;
- липсва достатъчно време и ресурси, за подкрепа на децата и учениците със специални потребности;
- класните стаи не са оборудвани с подходяща подкрепяща среда.

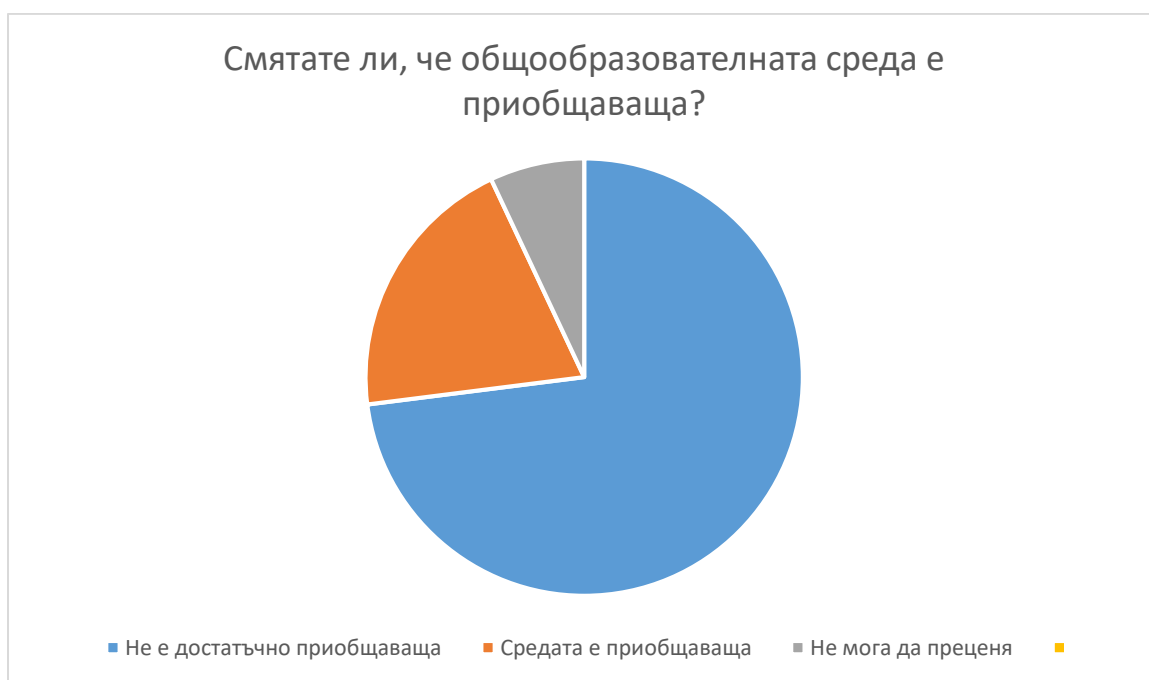
Поддръжниците на приобщаващото образование смятат, че включването на децата и учениците със специфики ще им даде шанс да се възползват, както от ученето, така и от уменията на другите ученици. Приобщаването осигурява на децата възможност да се учат чрез пример и подражание от връстници си без увреждания.

Приобщаваща образователна среда

Образователната среда е мястото, където децата и учениците овладяват социални умения и ключови компетентности за личностно развитие. Приобщаващото образование има за цел да създаде среда, която да мотивира за постижения и развитие силните страни на децата. Стремежа към приобщаване, включва изграждане на сигурна и безопасна среда, която създава условия за качествено обучение. Средата играе и ролята на мотиватор, като подкрепя и поощрява ученето. Учебната среда може да бъде приобщаваща, ако в нея всички деца и ученици се чувстват подкрепени и равноправни сред своите връстници. Такава среда се поддържа, когато педагогическите специалисти и децата работят заедно с взаимно уважение, търпение и приемане на различията.

В анкетно проучване, реализирано през 2018 година сред учители в основни училища в Плевен, преобладаващия процент от анкетираните одобряват и прилагат приобщаващите образователни стандарти.

Около 73 % от тях са на мнение, че училищната среда не е достатъчно подкрепяща и трябва да се полагат усилия за подобряване на нейното качество (Кръстев 2018:237).

Фиг 1. Смятате ли, че общообразователната среда е приобщаваща?

Големият процент от педагогическите специалисти са на мнение, че всяко дете може да участва в общообразователния процес, ако му бъде осигурена подходящата приобщаваща среда. Именно създаването на тази приобщаваща среда е голямата цел и стремеж на

образователната ни система. Това не е само архитектурна, интериорна, а и социална, включваща-среда на интереси, занимания и преживявания. Среда, в която българските педагогически специалисти са готови да реабилитират различieto независимо от неговия произход. Хуманна среда, която очовечава образователните институции и се стреми да намалява всяка форма на сегрегация и отхвърляне. Образование, което не се вълнува от етнос, увреждане или различие, а подкрепя всячески личностното развитие и израстване на децата и учениците.

Заклучение

Приобщаващото образование създаде възможности за физическото, социалното и личностното развитие на децата и учениците, чрез насърчаване изграждането на подкрепяща училищната култура. То подпомага и координира дейностите, свързани с осигуряването на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Прилагането на държавния образователен стандарт за приобщаващото образование, стимулира деца и ученици с изявени дарби. Подкрепя личностното развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания в институции от системата на предучилищното и училищното образование. Чрез него се даде тласък на процесите на синхронизиране на националното законодателство с актовете на Европейския съюз, свързани с развитието на ключови компетентности сред подрастващите.

Бележки

1. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>
2. <https://www.europeanagency.org/sites/default/files/Five%20Key%20Messages%20>
3. <https://www.unicef.org/bulgaria/>

Използвана литература:

Дамянов, К., Колчакова, Г. (2021) *Методическо ръководство за адаптиране на учебното съдържание за ученици със специални образователни потребности в първи гимназиален етап*. ISBN 978-619-230-151-4

Кръстев, А. *Приобщаваща интелигентност*. София, 2020, ISBN 978-619-7534-14-6

Кръстев, А. (2018). *Приобщаващата среда като мотиватор за учене сред учениците*. Научни и практически аспекти на приобщаващото образование. София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски“, 237 – 242.

Нунев, Й. *Педагогически аспекти на приобщаването и интеграцията в българското образование*. София: Астарта, 2017. ISBN 978-954-350-238-9

КЪМ СЪДЪРЖАНИЕ

ИГРИТЕ НА ДОБРИЯТ ВЪЛШЕБНИК

ПЕТЯ АТАНАСОВА ЯЧЕВА

СТАРШИ УЧИТЕЛ, ДГ „КАЛИНА“, ГР. ПЛЕВЕН

THE GAMES OF THE GOOD WIZARD

PETYA ATANASOVA YACHEVA

KINDERGARTEN “KALINA”, PLEVEN

Анотация: В доклада се разглеждат някои въпроси на образователната практика, свързани с формирането и развитието на емоционално-социалните умения, приобщаването на деца с различни потребности чрез интерактивни игри и упражнения.

Ключови думи: интерактивни игри и упражнения, приобщаване, социални умения, емоционални умения, комуникация, интеракция

Annotation: The report addresses some issues of educational practice related to the formation and development of emotional and social skills, the inclusion of children with different needs through interactive games and exercises.

Keywords: interactive games and exercises, inclusion, social skills, emotional skills, communication, interaction

Съвременността изисква от образованието да подготви личности, притежаващи социални и емоционални умения и компетентности, необходими за успешната реализация на всеки човек в заобикалящата го динамична среда.

Социалните и емоционални умения се развиват основно през първите седем години от живота. В този период, поради пластичността на мозъка, децата научават 80% от уменията, които ще използват в живота си като възрастни.³

Това определя и отговорността на детската градина като важен фактор за развитието на детето.

През 2017 г. бе приета Наредба за приобщаващо образование, в която се посочва, че „На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява

---

³Академия за родители – инициатива с идеална цел “Наръчник за социална и емоционална интелигентност за родители и деца”

подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им.”⁴

Това налага разбирането, че трябва да бъдат променени изцяло политиката, културата, средата и практиката в детската градина. Съвременната педагогическа парадигма изисква по-голяма гъвкавост и динамичност при реализирането на своите цели.

В последните години все повече се увеличава броя на децата със специални образователни потребности (над 25 000 по данни на МОН през 2020г.), с хиперактивност, разсеяност, бърза превключваемост от една дейност в друга. За много от децата става трудно да възприемат слухова информация, а и доста голям процент идват в детската градина със забавено двигателно и езиково развитие(липса на реч, “бебешко говорене“).

Процесът на приобщаване на децата със специални потребности изисква време и усилия от страна на педагозите в групата и специалистите- ресурсни учители, психолози, логопеди, да се изградят позитивна атмосфера, в която децата да използват своите най-силни страни и развият максимално своя потенциал.

Всичко това ни поставя пред различни предизвикателства: да се осигури адекватна за нуждите на децата подкрепяща среда, педагозите да влязат в ролите на ментори, модератори, медиатори и фасилитатори; да се открият благоприятни стратегии и модели за организиране на педагогическото взаимодействие за формирането на социално адекватно поведение у децата.

Формирането на социално адекватно поведение изисква научаване на социален опит. Базовите социални умения се формират в семейството от моделите на поведение на значимите възрастни. По-късно връстниците(приятелския кръг, детската градина)допълват картината на социалния свят в детските представи.⁵

Ето защо си поставихме следната цел: Създаване на подходящ модел за формиране и развитие на емоционално-социални умения чрез използването на интерактивни игри и упражнения у 3-5 годишните деца.

Задачите, които си поставихме бяха: Развиване на внимание към себе си и партньора в общуването. Формиране на умения за разпознаване, назоваване на различни емоции и тяхното невербално изразяване. Развиване на умения за интеракция между децата и приобщаване към детската група.

За осъществяването им използвахме система от игри и упражнения, развиващи емоционалните и социални умения.

Защо игра?

Защото играта е средата, в която децата развиват своите езикови, интелектуални, социални и личностни умения.

Играта е едно от най-добрите средства за установяване на контакт и изграждане на близост.⁶

В играта хората се учат да живеят според правилата⁴

---

⁴Наредба за приобщаващо образование Обн ДВ брой 86/27.10.2017, раздел II, член 4 (1)

⁵Митева, П. “Как да формираме социални умения у малките ученици”, ИК „М-8-М“ София, Бургас, 2004

⁶Ризов, Ил. Ризова, М. „Да играем заедно“, „Съучастие“, Варна, 2018

Децата, които имат умения да взаимодействат с други деца в процеса на игра, имат по-добра самооценка.⁷

В играта хората се учат да бъдат добри и да се отнасят помежду си добре⁴

Благодарение на колективния характер на играта у децата се развива уменията да действат в общност.⁸

В играта детето научава много само за себе си. То научава за своите способности като изпробва границите на възможностите си, сравнявайки своите действия и резултати с тези на другите.⁹

Играта е много добър начин за разгръщане силните страни на децата с различни потребности, заради наличието на свобода и равноправно партньорство.

Играта е от съществено значение, особено за развитието на деца със затруднения, защото тя помага да се компенсира липсващият опит и умения.

Играта удовлетворява основните детски потребности: от научаване и активност, от положителни емоции и преживявания, от изява и самоутвърждаване, от забавляване.

Играта е ключ към щастието.

Игрите и упражненията, които използвахме могат да се разделят условно в няколко групи.

I Игри за общуване без думи /паралингвистични/

1. „Актьори“ – Формиране на умение за разпознаване на различни емоции и тяхното невербално изразяване.

Децата са в кръг и учителя им поставя задача да се превъплътят в актьори, а той ще бъде режисьор, който ще казва какво трябва да изразяват, напр. „намръщени“ като разсърден човек, зла вещица; „усмихнати“ като дете, на което са купили любимата играчка; „тъжни“ като дете, на което са счупили любимата играчка.¹⁰

2. „Предай нататък“ – Участие в процедура по предаване на тактилен код

Децата се подреждат в колона и не трябва да се обръщат и да поглеждат назад. Учителят се обръща към последното дете с подходящо движение, напр. погалване по главата, потупване по гърба. Детето предава на следващото дете пред него същото движение. Така информацията се предава по колоната.

II Игри за мускулно освобождаване, снемане на тревожност

1. „Войник и парцалена кукла“ – Редуване на налягане на мускулите и последващо разхлабване като сигурен и добър способ да се научат децата да се отпускат.

Под ръководството на учителя, децата си представят, че са войници, застанали „мирно“, опънати като струна. Те застават в тази поза, когато учителя каже: „Войници!“ След като поседят в напрегнато положение, водещия произнася друга команда: „Парцалена кукла!“ „Изпълнявайки я, децата трябва максимално да се отпуснат, все едно са направени от плат.

⁷Халоуел, Ед. „Детството и семенцето на щастието“, изд. „Изток-Запад“, 2015

⁸Факирска, Й. „Предучилищна педагогика. Съвременни проекции и проблеми“, РУ, 2012

⁹Велева, Ася „Педагогика на играта“, изд. МЕДИАТЕХ – Плевен, Русе, 2013

¹⁰БУЛВЕСТ 2000, Приказни пътечки – сборник с текстове игри и песни за децата от трета група на ДГ

Командите се сменят няколко пъти, но упражнението трябва да завърши в стадия на разхлабване./9/

2. „Въздушен балон“ – снемане на тревожност, дишане

Децата са в кръг, учителят ги инструктира: “Представете си, че ние с вас надуваме балони. Поемете въздух, поднесете/въображаемия/ балон до устните си и издувайки бузи, бавно го надувайте. Следете с очи как вашия балон става все по-голям и по-голям. Надувайте внимателно, за да не го спукате. А сега го покажете на другите деца.”

III Игри за наблюдателност към себе си и към партньора в общуването

1. „Да станат всички, които...“ – Активизиране наблюдателността на децата към себе си и останалите участници за откриване на прилики и сходства. Преодоляване на стеснителност .

Децата са седнали в кръг. Учителят приканва децата да станат тези от тях, които...и изброява някакви признаци на децата, напр. “Да станат всички, които са с вързани коси; обути с къси панталони; които тази сутрин са пили чай; са обути със сандали и други подобни. Всички деца, за които се отнася определението, трябва да се изправят. Учителят така трябва да подбира признаците, че всяко дете да може да се включи в компания от други деца.

2. „Малка подробност“ - Активизиране на наблюдателността към детайли от външността на партньора и на умение за съпоставката им

Учителят извежда или скрива зад параван едно от децата, като предварително го е показал на останалите. След като не го виждат останалите, той променя някакъв детайл във външността му, напр. маха шнола, разкопчава копче, загъва крачол и др. подобни. Когато играещият и учителят се върнат/покажат, останалите деца трябва да отгатнат какво се е променило.¹¹

IV Игри стимулиращи контактността, позитивна емоционалност и позитивни послания

1. „Цвете подарявам“ - Формиране у децата на умение да намерят положителни качества у другите деца и да ги назовават.

Децата са седнали в кръг. Учителят подава едно цвете на дете и обяснява защо му го подарява. На свой ред това дете трябва да подари цветето на друго дете от групата и също да обясни мотивите за подаряването си.

2. „Цветя и градинари“ - Формиране умения у децата да откриват и подчертават положителни качества на останалите деца и да ги вербализира.

Децата се разделят на две групи – едните са цветя, другите градинари. На децата се обяснява , че това не са обикновени цветя, а вълшебни, и за да пораснат трябва да се обърнат към тях ласкаво и мило/може и с жест, погаланване/.Децата, които са в ролята на цветя- клякат, децата – градинари се приближават към тях и трябва да „накарат“ цветята да пораснат. След това ролите се разменят.

V Игри за синхрон в действията, групова кохезия, екипност

1. „Верижка“ – Провокиране на стремеж за формиране на група и за групово действие

---

¹¹Данчева, Г. „373 Комуникативни игри в детската градина“ изд. Слово , Велико Търново, 2009

Определя се полето, на което протича играта. В началото водещият е един. Той гони по площадката участниците, които се стремят да избягат от него. Когато достигне някого, го хваща за ръка и заедно гонят следващият и т.н., докато образуват верижка/до 4 деца.⁹

2. „Здравей, приятелче“ – Стимулиране на желание за приобщаване, сплотяване, чувство на единност.

Децата са прави в кръг. Поздрава тръгва от посочено дете, което поздравява стоящото отляво другарче с думите: „Здравей, приятелче“ и го погалва по бузата. Получилото поздрав дете го предава на следващото дете и така докато се затвори целия кръг.

3. „Импулс“ – Развиване на групова сплотеност

На децата са предлага да застанат в кръг и да се хванат за ръце. Учителят „пуска импулс“, т.е. стиска ръката на детето до него, което трябва да го предаде на детето, което държи другата му ръка. Целта е „импулсът“ да се предаде през всички и да се върне обратно възможно най-бързо.

Скоростта на изпълнение на това упражнение е показател за груповата сплотеност.

Изводи: Използването на интерактивни игри и упражнения в педагогическото взаимодействие с децата на 3-5 годишна възраст подпомага овладяването на комуникативни умения, формирането на социални умения, разбирането на собствените си емоции, развива се способността им за сътрудничество.

Ако днес дадем всичко от себе си за едно дете, което да повярва в своите възможности, то ще знаем, че сме поставили основите на това, утре то да поеме пътя към успеха.

Академия за родители-инициатива с идеална цел „Наръчник за социална и емоционална интелигентност за родители и деца“

БУЛВЕСТ 2000 Приказни пътечки-сборник с текстове, игри и песни за децата от трета група на ДГ

Велева, Ася „Педагогика на играта“, изд. МЕДИАТЕХ - Плевен, Русе, 2013

Данчева, Г. „373 Комуникативни игри в детската градина“, изд. Слово, 2009

Митева, П. „Как да формираме социални умения у малките ученици“, ИК „М-8-М“, София, Бургас, 2004

Наредба за приобщаващо образование, Обн. в ДВ, бр.86/27.10.2017, Раздел II, чл.4(1)

Ризов, И., Ризова, М. „Да играем заедно“, сдружение Съучастие, Варна, 2018

Факирска, Й. „Предучилищна педагогика. Съвременни проекции и проблеми“, РУ, 2012

Халоеул, Ед. „Детството и семенцето на щастието“, изд. „Изток-Запад“ 2015

**АКТИВНА ОБЩА ПОДКРЕПА, НАСОЧЕНА КЪМ
РАЗВИВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ДЕЦАТА, КОИТО СЛЕД
ПРОВЕЖДАНЕ НА СКРИНИНГ ТЕСТ ЗА РАННО
ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА
ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ, СА ПОКАЗАЛИ НИСКИ ИЛИ
КРИТИЧНИ СТОЙНОСТИ**

Силвия Боева

Детска градина „Зора“, гр. Червен бряг

**ACTIVE GENERAL SUPPORT AIMED AT DEVELOPING THE
POTENTIAL CAPACITY OF CHILDREN WHICH HAVE
SHOWED LOW OR CRITICAL VALUES AFTER A SCREENING
TEST FOR EARLY ASSESSMENT OF PERSONAL
DEVELOPMENT SUPPORT NEEDS**

Silvia Boeva

Kindergarten “Zora”

***Анотация:** В доклада се разглеждат акценти от възпитателно-образователната практика на дейността в Детска градина „Зора“, засягащи ролята на ранното оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие /Скрининг тест 3-3.6 годишни деца/. Представят се възможностите на общата подкрепа за личностно развитие, чрез дейности, подпомагащи, преодоляването на предстоящи обучителни затруднения.*

***Ключови думи:** обща подкрепа за личностно развитие, Скрининг тест, обучителни трудности*

***Annotation:** The report examines highlights from the educational practice in Kindergarten "Zora", concerning the role of early assessment of the needs of support for personal development /Screening test 3-3.1/2 year old children /. In the report are presented the opportunities of general support for personal development through activities supporting the overcoming of forthcoming learning difficulties.*

***Key words:** general support for personal development, screening test, learning difficulties*

В дейността на детска градина „Зора“ гр. Червен бряг е осигурена обща подкрепа за личностно развитие от постъпването на детето, съобразена с индивидуалните му потребности и е насочена към превенция на обучителни затруднения.

В стандартите за предучилищно и приобщаващо образование се предвижда образователната среда за децата да бъде съобразена с техните възможности. За тази цел е важно да бъдат

установени индивидуалните потребности на всяко дете, посещаващо детска градина. Това ще даде възможност за пълноценно разгръщане на неговия потенциал и способности и за преодоляване затрудненията в развитието още от най-ранна възраст. В тази връзка процедурата за ранно оценяване на три-три и половина годишни деца предлага на децата да участват в индивидуална игра с картинки, рисуване, двигателни упражнения. Тя се организира от познат за детето учител, който е част от екипа на детската градина и е квалифициран да провежда процедурата на Скрининг теста. Играта е интересна и достъпна за детето и продължава около 15 минути. Детето участва в нея, само, ако има желание за това, в познато за него пространство в детската градина. Скрининг тестът цели да даде възможност за установяване на случаи на деца, при които процесите на развитие в една или друга област протичат с известни трудности. Ранното идентифициране на обучителни затрудненията или забавяне в развитието предполага навременното въздействие и постигане на позитивен резултат за детето и за неговото семейство. Ето защо прилагането на скрининг инструмент в изследването на деца на тригодишна възраст може успешно да служи за насочване на децата с риск от проблеми в развитието към последваща диагностика и при необходимост – към ранна интервенция.

В детска градина „Зора“ са преминали тази процедура 103 деца за четири учебни години /табл.1/

Таблица 1

2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022			
пр иет и дец а	преминали процедура Скрининг		пр иет и дец а	преминали процедура Скрининг		пр иет и дец а	преминали процедура Скрининг		пр иет и дец а	преминали процедура Скрининг		
47	20		42	24		45	27		47	32		
	показани стойности			показани стойности			показани стойности			показани стойности		
	ниск и кри тич ни	сре дн и	вис ок и	ниск и кри тич ни	сре дн и	вис ок и	ниск и кри тич ни	сре дн и	вис ок и	ниск и кри тич ни	сре дн и	вис ок и
	5	12	3	7	11	6	5	17	5	7	21	4

Скрининг изследването на три годишните деца е регламентирано в чл. 8, чл. 9, чл. 10 и чл.11 от Наредбата за приобщаващото образование. Той е надежден инструментариум, даващ моментната картина на състоянието на детето и е възможно много скоро да бъде различна поради динамиката на процесите в тази възраст. Скрининг теста отговаря на необходимостта от осъществяване на единен системен подход при реализиране грижата за децата от най-ранна възраст, обхваща всички най-важни аспекти на детското психично развитие. Прилагането на скрининг теста изисква внимателна интерпретация на резултатите на всеки индивидуален случай и съотнасянето на получения общ бал спрямо предложените норми. Изводите от него не трябва да водят до стигматизиране и дискриминация на изследваните деца. Добрата практика налага съчетаното прилагане на различни по характер методи, от

които да се постигне по-пълна и цялостна картина за състоянието на детето в този момент на неговото развитие.

В работата на детска градина „Зора“ е изработен успешен модел за информиране на родителите на тригодишните деца, като квалифициран учител присъства на първата родителска среща в първа група и запознава родителите с възможността да се възползват от процедурата Скрининг тест, разяснява потребността от него и необходимостта от познание на силните страни на децата, както и ранно откриване на обучителни затруднения.

Процедурата по Скрининг тест, в детска градина „Зора“ се провежда в свободно помещение, изчистено от много стимули, за да се намали разсейването на изследваното дете. Спазват се всички правила от Етичния кодекс на работещите с деца. С децата се разговаря дружелюбно и им се отделя време, колкото им е необходимо.

След провеждането на Скрининг теста се провежда среща-разговор с родителите, на която се акцентира върху успехите на изследваното дете, дори и стойностите да са ниски, критични или теста е прекратен. Дава се възможност на родителя да сподели своите разбирания за възможностите на детето, да разкаже за съвместните им игри и занимания. Когато е необходимо на семейството се предлага обща подкрепа за детето и индивидуални разговори със семейството. Разяснява се на семейството какво е понятието- обучителни затруднения /детето не разбира словесни указания, затруднява се при фронтална работа в групата и се нуждае от повече индивидуални занимания и т.н./. Не се акцентира върху затрудненията, а върху възможността при ежедневна и продължителна подкрепа за детето да се подпомогне неговото развитие и израстване. Честите срещи и разговори със семейната общност са важна част от дейността на детската градина.

Общата подкрепа, която се предлага е под формата на гъвкави форми на педагогическо взаимодействие с детето, според неговите потребности.

- Включване на детето в група по изобразително изкуство, където то има възможността да развива фината моторика, докато изразява себе си чрез рисунката. В началото детето рисува неясни образи, но стъпка по стъпка детската рисунка се развива и усъвършенства. Особено подходящо е за децата с хиперактивно поведение.

- Към децата с хипокативно поведение усилията ни са насочени към ролевите игри и драматизациите, както и театър на маса.

-Психомоторните игри и музикално-подвижните игри са едни от най-харесваните при децата с ниски или критични стойности, защото при тяхното изпълнение, те са еднакви с връстниците. Залагаме много на движението, защото, то, стои в основата на човешкото развитие и на всяко едно умение, а пренебрегването му води до пасивно, увреждащо поведение, свързано с дефицит на възприятията и затруднения в ученето. Психомоторните игри подкрепят телесния израз на случващото се у детето и изразяването му през подобни сюжети, свързани в ума му със заплахи и кризи. Друга цел е справяне с емоциите на гняв, фрустрация, страх и др. по безопасен начин. Игрите са: „Игра на чудовище“ ; „Да редуваме крачетата“ ; „Вълшебната пътека“ , взаимствани са от музикално-подвижните игри, от подвижните игри или от народните игри.

-Децата с поведенчески трудности се повлияват положително от контакт с изградената сензорна стая в детска градина „Зора“, която дава възможност на нуждаещото се дете да

трансформира свое емоционално състояние, без да е необходимо вербализирането му. Въпреки, че могат да са разстройващи за работата в детската градина, емоционалните кризи на малките деца имат своя функция за самото дете. Това са форми на невербална комуникация, която може да се предвиди, предотврати или трансформира.

-Към децата с потребности от активизиране на когнитивните функции са насочени занимания в иновативната „Водна стая“, в която се осъществяват водни игри и експерименти, способстващи и плавната адаптация от семейна към новата образователна среда на детска градина.

Съществуването на професионално, активна, обща подкрепа в детска градина „Зора“ е следствие от умелото ръководство на детската градина и синхронната работа на учители, психолог и логопед, които са обединени около мнението, че ако съществува активна обща подкрепа, ще се намали броят на децата, нуждаещи се от допълнителна подкрепа. Не на последно място е семейството на детето. Родителите в детска градина „Зора“ са информирани регулярно за постигнатите резултати от децата, за знанията и уменията, които се натрупват ежедневно, а информираният родител е доверчив родител, който активно подпомага работата на учители и специалисти в детската градина.

В детска градина „Зора“ са формирани положителни нагласи към приобщаването от компетентен екип от учители, специалисти и директор, които използвайки системния подход, изградиха успешен модел за работа, касаеща общата подкрепа, която е част от приобщаването. Екипът от учители са професионалисти, които могат да се справят с предизвикателствата от ежедневието на детския учител, могат да променят обстоятелствата за едно дете към по-добро. Те вярват, че приобщаването е процес, а не крайна точка. В детска градина „Зора“ е създадена приобщаваща образователна среда, към която е подходено критично, за да има качествено приобщаващо образование, което предполага ежедневна и целенасочена работа, рефлексия и реоценка, за да има смисъл в приобщаването и да успее да отговори на могообразието от потребности.

Използвана литература:

1. Банова, В. „Ръководство по релационна психомоторика” С. 2001
2. Галчева, К., Галчев, Г., „Идеи за всеки ден в детската градина“ С. 1995

СОЦИАЛИЗАЦИЯ НА ДЕТЕ С ОБУЧИТЕЛНИ ТРУДНОСТИ

Ирена Ст. Янкова
Цветослава Ат. Къновска
ДГ „ЗОРНИЦА“, гр. ПЛЕВЕН

Socializing of child with learning disability
Irena St. Yankova
Tsvetoslava At. Kanovska
Kindergarten “Zornitca”, Pleven

Анотация: В доклада се разглежда социализацията на дете с говорни нарушения. Успешното взаимодействието с родителите и специалистите от Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование за преодоляването на обучителните трудности на детето.

Ключови думи: адаптация, обучителни трудности, говорни нарушения, семейство, взаимодействие

Abstract: *In this report we will introduce you with the process of socializing of child with learning disability. Successful connection between the parents of the child and the specialists from RCSF.*

Key words: *adaptation, learning disabilities, talking disabilities, family, interaction*

Всеки има своите тревоги и предизвикателства, пред които да се изправи при постъпването на дете за първи път в детска градина. Често родителите се притесняват от адаптацията на своето дете. Самото дете от своя страна страда най-вече заради неизвестна, която предстои.

Тук се намесва професионалният опит на педагога и неговата способност за гъвкаво взаимодействие и с двете страни. През годините нашият екип е изградил успешен модел за работа със семейството на базата на партньорски взаимоотношения, основани на взаимно разбиране и приемане.

Адаптацията на децата преминава плавно и поетапно, като още през първите дни ние като екип имаме за цел да приобщим всички и да изградим сплотен детски екип. Изискваме постижими неща, защото успехът ражда успех, а най-добрият мотив е вяра в собствените си сили и възможности.

В началото на този период се открие дете, с проблем в общуването. След задълбочено наблюдение и оценка на индивидуалните потребности, установихме дефицити, които биха били потенциални обучителни трудности, свързани с говорни нарушения. От гледна точка на физическото развитие не се забелязваха проблеми. Проявяваше дружелюбност към децата и активно взаимодейства с тях.

В учебния процес трудно се концентрираше, имаше липса на разбиране условията на поставена задача и ориентация в образователната среда. Степента в развитието на говора на детето определи несигурността му при необходимост от словесно изразяване и предопределя несигурност и двуполуосен отговор на зададен въпрос (да – не). Не участваше правилно голяма част от звуковете в дадена дума. Затрудняваше се в конструирането на просто изречение.

Нашето мнение, като педагози беше, че детето се нуждае от консултация и обща подкрепа от логопед. Проведохме индивидуален разговор с родителите, които също изразиха своето притеснение. Бяха забелязали трудностите при изразяване. Споделиха ситуации от ежедневието си, в които детето излиза от стаята или се крие, когато околните не могат да го разберат и проява на силна раздразнителност след това. След писменото информирано съгласие от тяхна страна, започнахме процес за осигуряване на обща подкрепа, съгласно Наредба за приобщаващо образование от 27.10.2017 г.

Първата стъпка към осигуряването на общата подкрепа, беше да се изготвят нужните документи от членовете на Екипа за обща подкрепа на личностно развитие. Подкрепата на членовете на екипа се изразява в диференцирането на подходи за обучение, които дават различни възможности за групиране на потребностите на детето и насочване на обучението в най-голямо съответствие с тях. Подкрепата е насочена към комуникацията и сътрудничеството между педагогически специалисти, създаването на екипна работа, консултиране и обмен за начини на работа, планиране на обучението. Родителите от своя страна трябва да подпомагат работата на членовете на екипа.

При изготвянето на план за обща подкрепа си поставихме за цел формиране и развитие на звуковата култура, както и правилно структуриране и включване в речева комуникация граматически правилна реч. А съответните очаквани резултати – да изговаря отчетливо думите в общия поток на речта, да разбира и употребява стандартни думи и да конструира кратки прости изречения. Семейни отношения и социална среда- основни грижи полага майката, бащата работи в чужбина и често отсъства, има по- голяма сестра.

Ние учителите в групата изготвихме план-график за обща подкрепа за личностно развитие, с продължителност от три месеца. В този график планувахме индивидуалната си работа с детето с допълнително обучение за превенция на обучителните затруднения, както ДФПВ по Български език и литература.

В хода на действията по педагогическо общуване, в което се провеждаше общата подкрепа регистрирахме осезаем напредък в резултатите на детето. Започна да придобива по-голяма увереност и започнаха опитите за самостоятелна изява и отговор с две и повече думи. Удоволствие и гордост му доставяше да разказва за времето със семейството (според възможностите си). Резултатите и по другите образователни направления също се подобриха- започна да разпознава и назовава цветове, започна да назовава членовете на семейството си. Майката също положи усилия и подпомогна дейността ни с разказване на приказки, описване на герои, провокира различни говорни ситуации, които са интересни за детето. Каката се включи с голямо желание с помощта на настолни игри. Появи се още по-голяма увереност в изразяването и опитите за конструирание на елементарни фрази от ежедневието и подобряване координацията око- ръка. Безспорно това взаимодействие между учители и родители даде положителен ефект върху съвместната ни работа.

Следващата стъпка бе допълнителната подкрепа съвместно с Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование – гр. Плевен. Нашата съвместна работа продължава вече повече от дванадесет години. Успешното ни сътрудничество е дало добри резултати и при други деца назад във времето. След информирано съгласие се проведе оценката на обучителните трудности на детето от специална комисия, която назначи индивидуална работа по график с психолог, логопед и ресурсен учител. Нашата работа продължи съвместно с тях, предоставяхме си постоянна информация за развитието на детето, за напредъка му и нуждата от затвърдяване на някои знания.

Представяме част от нашата обща педагогическа дейност в направление Български език и литература, с която провокирахме интерес и въображение у децата, актуализирахме преживявания и спомени, затвърдихме знания и понятия, както и положихме основите на интереса за учене чрез правене и преживяване. Темата ни „България и всичко българско“ с която целяхме развиване на умение да съставят кратък разказ; да съставят изречения по

зададени опорни думи; да съставят сложни съчинени изречения със съюза „а“, „но“; да откриват звук в дума и да развият фината моторика. Метода – ролева игра.

▪ **Дидактична игра: „Очертай правилно!“**

Дидактическа задача: Възпроизвеждане елементи на различни знаци.

Нагледни материали: Карта на България, цветни моливи.

Ход на играта: Децата очертават границата на България с кафяв и син молив. Съобразяват се дали границата е по суша или море.

Правила: Очертават с чертичка, точка, чертичка, точка... Със синьо морската ни граница, с кафяво сухоземната ни граница.

Игрови действия: очертават.

▪ **Дидактична игра: „Изтегли и разкажи“**

Дидактическа задача: Съставяне на кратък разказ.

Нагледни материали: Карти с изобразени исторически паметници – Панорама „Плевенска епопея 1877“, Мавзолея „Св. Георги Победоносец“, връх „Шипка“.

Ход на играта: Децата съставят кратък разказ за историческия паметник, който е изтеглил.

Правила: Посоченото дете от учителя разказва.

Игрови действия: съставят кратък разказ.

▪ **Дидактична игра: „Известни български личности“**

Дидактическа задача: Съставяне на изречения по зададени опорни думи.

Нагледни материали: Снимки на известни исторически личности – Хан Аспарух, Св. св. Кирил и Методий, Васил Левски, Христо Ботев ...

Ход на играта: Учителят показва историческа личност, децата съставят изречение по нея. Може те да кажат думата, а учителят да състави изречение, ако е необходимо – за да даде образец.

Правила: Само посочено дете казва изречение.

Игрови действия: съставят изречения, разказват.

▪ **Дидактична игра: „Аз започвам, ти довърши...“**

Дидактическа задача: Децата упражняват съставяне на сложни съчинени изречения със съюза „а“, „но“.

Нагледни материали: Снимки и детски рисунки на планините в България.

Ход на играта: Учителят обяснява, че ще започва изречението, а децата трябва така да го продължат, че да употребяват съюзите „и“, „а“, „но“, „когато“, „където“. Дава примери: „Пирин и Рила са в България.“, „Стара планина е най-дългата планина, а Родопите е най-обширната.“

▪ **Дидактична игра: „Открий гласен звук!“**

Дидактическа задача: Децата да откриват гласните звукове в думи. Да определят мястото и броя на звуковете в някои думи.

Нагледни материали: Снимки и предмети на мъжка и женска национална носия.

Ход на играта: Разглеждат снимките и учителят посочва артикул от облеклото. Дете открива гласния/те звук. Определят мястото му, интонират. Например: риза, пояс, пафти, потури...

За съжаление светът, в който живеем е динамичен и постоянно се променя. Изправихме се пред предизвикателството – COVID. Пред нас се появи възможността за онлайн обучение, но за деца от предучилищна възраст не е толкова приложимо. За щастие родителите не омаловажиха нуждата от продължаване на работата ни съвместно със специалистите от РЦПППО. Родителите трябваше да заемат ролята на педагози и да подпомагат обучението на детето си. Ние предоставяхме материал и поставяхме задачи, които те трябваше да обяснят и реализират. Както всяко начало и това беше трудно. И трите страни проведохме много индивидуални онлайн срещи и телефонни разговори, за да обясним и разясним нужните дейности. Благодарение на съвременните технологии и необятните възможности на интернет пространството успяхме да осъществим едно ползотворно

взаимодействие. От друга страна това ново „учене“ провокира интереса на детето, изпълняваше поставените задачи с удоволствие. „Онлайн“ мисията ни се оказа успешна, благодарение на отзивчивостта, старанието и загрижеността на родителите, без тяхно позволение и съдействие нямаше как да продължим работа. Радваме се, че го осъзнаха и ни протегнаха ръка в името на детето си!

Съвместната ни работа с колегите от Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование и семейството продължи до постъпването на детето в първи клас. То успешно преодоля говорни проблеми и неувереността в себе си. Със сътрудничеството на детската градина и РЦПППО винаги сме се стремели към активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето, и научаването, и към създаване на възможности за развитие и участие във всички аспекти на живота на общността. Успешният ни резултат е и благодарение и на родителите, защото осъзнаха проблема, изправиха се пред него без предразсъдъци и страх от упреци. Разбраха ролята си на наши сътрудници и я приеха съвестно и с голяма отговорност, за да можем ние, специалистите да свършим работата си.

Използвана литература / Reference:

1. **Данчева, Г.**, 373 Комуникативни игри в детската градина. В.Т., 2005.
2. **Игнелзи, С.**, Учебна среда и обучение на децата със специални педагогически потребности. С., 2001.
3. **Наредба** за приобщаващо образование, 27.10.2017
4. **Цветанова, М.**, Дидактични игри и упражнения по родна реч за предучилищно възпитание и подготовка на деца от 3 до 7 години. В.Т., 2005.

ДЕЙНОСТИТЕ ОТ ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ В ПРИБИЩАВАНЕТО НА ДЕЦАТА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ В УСЛОВИЯТА НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Д-р Румяна Цветкова

ДГ „Теменуга” гр. Плевен с групи деца със специални образователни
потребности и/или с хронични заболявания

SELF-SUFFICIENCY IN EVERYDAY LIFE AND HOW IT AFFECTS THE INCLUSION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE KINDERGARTEN

Rumiana Tsvetkova

***Анотация:** Появата на все повече деца със специални образователни потребности налага необходимостта от подходящо приложение на ерготерапия още от ранна детска възраст.*

Ерготерапевтичните занимания, са ключов фактор за създаване на усещане за значимост. ЛОДИ – моделът е ефективен в условията на приобщаващото образование в детската градина при установените от педагогическо гледище параметри на позитивна социална подкрепяща среда.

Той има значимост и положителен ефект върху цялото общество: повече деца се самообслужват, децата със СОП се усещат достойни и пълноценни; качеството на живот се повишава.

***Ключови думи:** ерготерапия, ДЕЖ, ЛОДИ-модел, качество на живот, педагогическа технология*

***Abstract:** The emergence of more and more children with special educational needs make it necessary for an appropriate application of occupational therapy at an early age.*

Occupational therapy sessions are the key to creating a sense of importance. The PEOP-model is effective in terms of general education in kindergarten when established by the pedagogical point of view parameters of positive social supportive environment.

Applying the PEAP-model of occupational therapy in a rehabilitation kindergarten has significance and positive impact on society: more children can take care of their needs, state funds; Fewer people are hopeless - they move, socialize; Society is peaceful because they feel worthy and complete; Quality of life increases.

***Key words:** Occupational Therapy, PEOP- model, Everyday-life activities, Quality of life, pedagogical technology*

Появата на все повече деца със специални образователни потребности налага необходимостта от подходящо приложение на ерготерапия още от ранна детска възраст.

Педагогическата теория и практика днес поставя и решава разнообразни проблеми, свързани с приобщаването на децата със специални образователни потребности в масовата детска градина и масовото училище. Тези проблеми обхващат целия периметър на педагогическата действителност и се отнасят както до проучването и констатациите относно детското развитие, така също и до технологията, чрез която може да се стимулира участието на детето в познавателния процес, като се отчитат и съдържанието, и методите, и средствата, и похватите на работа. (Терзийска, 2005, с. 84)

В ерготерапията има шест модела, които се базират на сериозни научни изследвания и познания от традиционните поведенчески и социални науки – антропология, социология и психология. ”(Топузов, 2007, с. 72)

Във всички модели почти задължително се включват елементите на ЛОДИ – модела, който е в основата на съвременната ерготерапия. В центъра на този модел е детето със СОП и средата около него, в която са интегрирани децата със специални образователни потребности. (Николова, 2017, с.11)

ЛОДИ – моделът (Личност, Околна среда, Дейност, Изпълнение, от първите букви, на които се образува и названието му) е екологичен, ерготерапевтичен модел и представлява взаимодействието между личността – вътрешния фактор и околната среда – външния фактор ”(Christiansen, C., C. Vaum, 2005).

Педагогическите възможности на ЛОДИ-модела имат значимост за приобщаването на децата със специални образователни потребности в условията на детската градина. Установяват се параметрите на позитивна социална, подкрепяща среда, гарантираща свободата, равнопоставеността, равния шанс и достъп до образование на всички.

Предлагаме този нетрадиционен, но изключително продуктивен модел от ерготерапията, използвайки потенциала на емоционално-волевата сфера за стимулиране цялостното психо-физическо и когнитивно развитие на децата със специални образователни потребности. Изследвана е ефективността му за емоционалното благополучие на децата със СОП като се установява нивото им на самочувствие, активност и настроение чрез разработена за целта педагогическа технология . (Николова, 2017, с.12)

Освен медицинската рехабилитация, извършвана от рехабилитатор – ерготерапевт, кинезитерапевт, педиатър, педагогът в детската градина включва дейности за постигане на следните положителни страни за детето със специални образователни потребности :

- Увеличава капацитета от възможности на детето, за да може да изпълнява дейности и да посреща своите нужди – дейности от ежедневиия живот (ДЕЖ);
- Приспособява дейностите и околната среда, за да може детето да ги извършва;
- Включва детето със специални образователни потребности в избора на дейности.

В ерготерапията децата със специални образователни потребности се ангажират с подходящи за тях дейности, които съответстват на тяхното здравно и социално състояние, за да правят това, което е важно и значимо за тях. Работата на ерготерапевтите и педагозите в детските заведения се фокусира върху избора и изпълнението на дейности и участието на децата със специални образователни потребности в конкретната образователна среда.

Самообслужването е от изключително важно значение за независимостта на всяко дете. Дейностите по самообслужване в ерготерапията се наричат дейности от ежедневиия живот.

В ерготерапията е въведен термина архетипно място, което включва пространството, мебелировката и подреждането (аранжирането) им така, че да подпомагат основните действия на хората в различна околна среда (Топузов, 2008, с. 9)

Ерготерапевтичните дейности са насочени към повлияване на здравето, обслужването и личната независимост на детето със специални образователни потребности. Използват се дейности, които стимулират, окуражават детето и му дават възможност да се включи пълноценно в целия възпитателно-образователен процес. Ерготерапевтичните дейности са ориентирани към личността на детето и увеличават възможностите за изпълнение на дейности и адаптиране към реалната обстановка и околна среда.

Детето със специални образователни потребности изпълнява различни дейности, съобразени с неговите възможности и най-важните, свързани със самостоятелното обслужване или дейностите от ежедневиия живот. Някои дейности се изпълняват лично, други се поделят. Изпълнението на дейности улеснява растежа и развитието на детето, става по-независимо и повишава неговото самочувствие, активност и настроение.

Използваните знания и умения на децата със СОП са в три основни области:

- самообслужване, дейности от ежедневиия живот – (ДЕЖ) – „самообслужване, дейностите по самоиздръжката на човека и запълването на свободното време с игри и занимания, които целят възстановяване”.(Топузов, 2007, с. 127-8)

- продуктивност
- свободно време (игри, забавления, възстановяване)

Изпълнението трябва да е желано от детето и то да участва с удоволствие като съзнава, че това е важно за него.

Децата със специални образователни потребности се нуждаят от помощ, за да извършват действия и дейности, за да се справят сами в ежедневието си. Уменията подпомагат независимостта им, дават им възможност да развиват своята лична идентичност.

В работата си специалистите – кинезитерапевт, рехабилитатор, логопед, рехабилитатор на слуха и говора, психолог, педагогически специалисти, се оказват подходящи следните методи: Лечебна физкултура; Аеробика; Теренно лечение; Електростимулации; Инхалации; Дренажни позиции; Лечебен масаж; УВО с „Маяк”; Подвижни игри; Закалителни процедури; Аквагимнастика; Ерготерапия и обучение в ДЕЖ / дейности от ежедневиия живот /; Игротерапия; Музикотерапия; Арттерапия; Моделиране; Fit Ball – Therappу; Методика на Бобат и Войта; Педагогическа рехабилитация – провежда се от сурдопедагог, логопед, педагог, психолог.

Разнообразието от дейности, насочени към създаването на толерантна и приемаща среда и активното им изпълнение е от изключителна значимост за успешното приобщаване и социализация на децата със специални образователни потребности и осигуряване на качествено им образование.

За стабилизиране на вниманието и снижаване на хиперактивните прояви при децата със СОП, подходящи са следните дейности:

1. Занимателна ерготерапия

2. Сензорна интеграция
3. Рехабилитационно-ерготерапевтични занимания без ограничения и норми „на свобода”
4. Поведенческа терапия с цел подобряване концентрацията на вниманието
5. Групова работа с музикален съпровод

Самочувствието, активността и настроението при децата със СОП не са в пропорционална зависимост, но при определени условия /външно организирана предметна среда/, те се стимулират и повлияват благоприятно, което води до емоционално благополучие и положителна динамика в емоционалното и личностно развитие за 3-7-годишните деца със СОП. (Николова, 2017, с.80)

Реални постижения от прилагане на ЛОДИ-модела в процеса на приобщаване на децата със специални образователни потребности в условията на детската градина:

- Децата със слухови нарушения продължават образованието си в масовото училище;
- Децата със специални образователни потребности, постъпили в детското заведение с придружител, сега самостоятелно пребивават в детската градина;
- Децата със специални образователни потребности, приети за почасова рехабилитация, постепенно удължават престоя си до целодневен, напълно интегрирани в групите на детската градина.

Изводи:

ЛОДИ – моделът е ефективен в условията на приобщаващото образование в детската градина при установените от педагогическо гледище параметри на позитивна социална подкрепяща среда.

Позитивната подкрепяща среда е необходимо условие за социална адаптация на децата със специални образователни потребности, за прилагане на педагогически технологии и екипна дейност на учители и специалисти.

Усъвършенстването на ЛОДИ – модела правим всички заедно и всеки от нас лично.

Моделът е рамката в която вмъкваме нужното съдържание и компетенции, нашият личен опит и професионализъм, за които той е широко отворен.

Прилагането на ЛОДИ – модела в условията на детската градина има своето място, значимост и положителен ефект за постигане целите на приобщаващото образование.

В заключение може да се обобщят постигнатите позитивни резултати и очаквания професионален резонанс:

1. Практическа полза за децата със СОП и за най-заинтересованата страна - родителите.
2. Проектът е чисто педагогически, той не навлиза в медицинската теория и практика, (тази страна е оставена на медицинските специалисти).
3. Моделът дава възможност на педагогическите и медицинските специалисти да го усъвършенстват и прилагат в условията на детски градини, в които са настанени деца със

специални образователни потребности, за доразвитие и практическо приложение на форми, методи, средства и подходи, за осъществяване на дейности и успешното им изпълнение, водещи до усъвършенстване личността на детето.

Никоя специалност не може да се ориентира сама в сложния лабиринт на личността на детето и дейностите, които то трябва да изпълнява. Необходимо е единство с специалистите, партньорство със семейството и обществото, за да се обхванат проблемите от всички страни.

Използвана литература:

Николова, Р. Модел за равен шанс. Ловеч: Инфовижън, 2017

Терзийска, П. Интегрираното обучение на децата със специални образователни потребности. Благоевград: Неофит Рилски, 2005.

Топузов, И. Ерготерапия. София: СИМЕЛ – първа, 2006 и 2007

Топузов, И. и сътрудници, Ерготерапия – лечение чрез дейности. София: Медицина и спорт, 2008

Christiansen, C., C. Baum, Occupational therapy, Performance, Participation and Well-being, Slack, NJ, USA, 2005

МАЙНДФУЛНЕС – ПОДОБРЯВАНЕ МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЕ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Снежанка Лунгова, Милена Делчева и Красимир Адамов

MINDFULNESS - IMPROVING THE MENTAL HEALTH OF CHILDREN AND STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Snezhanka Lungova, Milena Delcheva and Krasimir Adamov

***Резюме:** Настоящата разработка има за цел да разгледа „майндфулнес“ като метод, който води до поддържане на добро емоционално състояние и подобряване на когнитивното функциониране на деца със специални образователни потребности. Описани са спецификите на метода, цели и очаквани резултати.*

***Abstract:** The present study aims to consider "mindfulness" as a method that leads to maintaining a good emotional state and improving the cognitive functioning of children with special educational needs. The specifics of the method, goals and expected results are described.*

***Keywords:** mindfulness, children, students, emotional state, cognitive functioning*

Въведение:

Майндфулнес е древна техника за медитация и се разглежда като ефективен инструмент за повишаване на благополучието и намаляване на стреса и неосъзнато осъзнаване на всеки момент в ежедневието

През последните години, все повече здравни професионалисти откриват, че майндфулнес е ценен подход както за тяхното собствено личностно развитие, така и за ефективно справяне с проблемни области от живота. Майндфулнес в последно време става основен подход в голям брой емпирично валидизирани лечебни програми и се оказва, че е изключително мощна техника, усилваща ефекта от всеки вид психотерапия.

Най-добрият начин да научим децата и учениците със специални образователни потребности на майндфулнес е да включим практиката в ежедневието им. Психологичните сесии включват дейности като осъзнато дишане и насочване на вниманието към усещанията

в тялото, както и упражнения за култивиране на уменията за управление на вниманието и осъзнаване на емоциите.

Майндфулнес сесии водени от учители и/или психолози могат да подобрят благосъстоянието, емоционалната стабилност и устойчивостта на стрес на децата и подрастващите.

По един завладяващ, интересен и забавен начин - чрез използване на музика, игри, задачи, експерименти, видеа, групови дискусии и медитативни практики, майндфулнес запознава с основни концепции като благодарност, доброта, себerefлексия, воля и осъзнатост. Децата се учат на връзката съзнание - тяло, развиват познавателните си и социално-емоционални умения, стават чувствителни към вътрешния си свят, което им помага да разбират и света на другия.

Майндфулнес е подходящ за деца със СОП както в детска градина, така и в училище. Като упражненията и техниките, с които се работи са съобразени с възрастта, състоянието и възможностите на всяко дете.

Основни цели:

1. Подобряване когнитивните функции.
2. Намаляване на негативни емоционални състояния – тревожност, гняв, агресивност и т.н.
3. Децата със специални образователни потребности да развият своята емоционална интелигентност и да се свържат с чувствата и емоциите си.

Очаквани резултати:

1. Децата/учениците да се чувстват по-спокойни, по-щастливи и по-удовлетворени.
2. Да управляват стреса и тревожността.
3. Да подобрят концентрацията и вниманието си по време на учебни ситуации и в клас.
4. Да развият умения свързани с емоционално-волевата сфера.

Интегрирането на „майндфулнес“ в ежедневието на деца със специални образователни потребности има за цел терапия и превенция на когнитивни дефицити, тъй като затрудненията с ученето водят не само до лошо академично представяне, но и до влошаване на емоционалното здраве – тревожност, фрустрация, ниска самооценка, поведенчески проблеми и др. подобряване на когнитивните умения – четене, слухова обработка, усвояване на нов език, концентрация, логическо мислене, работна памет и др.

В състояние на майндфулнес при децата се наблюдава намаляване стреса, подобряват ефективността си, стават по-осъзнати. Редуцирането на натрупаното нервно напрежение у

децата и юношите е от изключителна важност за нормалното функциониране на цялостната психична организация в състоянието на извънредно положение.

Често децата/учениците, с които работим се опитват да се отърват от неприятни чувства, които изпитват. Най-често това става като се опитват да ги потиснат, както например при изпитване на ужасен страх или много силна тъга. За съжаление, колкото и да се стремят да ги потиснат и/или да избягат от тях, те се съпротивляват и се появяват отново и отново. Затова изпълнявайки майндфулнес те започват да ги разпознават, посочват при подаден стимулен материал и да ги назовават.

Състоянието майндфулнес има видим положителен ефект върху **трениране на вниманието на учениците. Често използваме четенето на глас като майндфулнес практика.**

Четенето е тясно свързано с тази когнитивна функция на мозъка – слуховата обработка. Това е и причината децата, които имат дислексия или се затрудняват да четат, често да имат и разстройство на слуховата обработка. От друга страна, умението за четене с разбиране изисква и добро ниво на концентрация, което обяснява защо децата с дефицит на вниманието се затрудняват и при задачи за четене с разбиране. Това означава, че за да усвоят четенето с разбиране, децата е необходимо да имат добре развити когнитивни функции на мозъка свързани с уменията за учене.

Майндфулнес практиките водят до намаляване нивото на стрес, подобряване на самоконтрола и процеса на взимане на решения, а тези умения са ключови както за успеха в учебния процес, така и за справянето на децата с всякакви предизвикателства.

Четенето на глас и слушането на някого, който чете на глас са много добър начин да се свърже човек с настоящия момент и да подобри умението си за управление на вниманието. Има и доказателства, че четенето на глас подобрява процеса на запаметяване.

Майндфулнес техники, които използваме при работата с децата и учениците:

Създай слънце в себе си

В природата има слънце. То свети и обича да топли всички. Нека да създадем слънцето в себе си! Сега затвори очи, представи си в сърцето си малка звезда. Представи си, че насочваш към нея лъч, който носи любов. Усещаш как звездичката е станала по-голяма. Отново насочваш лъча с добро и звездата става още по-голяма. Насочваш много лъчи към нея, които носят здраве, радост, топлина, светлина, нежност, обич. Сега звездичката става толкова голяма, колкото Слънцето. Тя ти носи топлина, топлина, **в този конкретен момент. Какво виждате? Какво чувате? Какво усещате? Каква топлина.**

Вълшебното цвете на добротата

Постави цветето на добротата и доброто настроение на двете длани. Усещаш как то те затопля: ръцете, тялото, душата. От него идва една невероятна прекрасна миризма и приятна музика. Искаш да я слушаш. Представи си, че слагаш цялото добро и добро настроение в това цвете вътре и после мислено го сложи в сърцето си.

Почувствай колко добро влиза в теб и то ти носи радост. Имаш нови сили: здраве, щастие и радост. Усещаш как тялото ти е изпълнено с удоволствие и радост. Колко хубаво е твоето лице, колко хубава и радостна става твоята душа.

Ти си заобиколен/а от топъл, нежен ветреца. Имаш добро настроение, стоплящо душата. Запомни какво чувстваш сега и вземи топлите чувства и добро настроение със себе си. Отвори очите си. Огледай се. Ти имаш само добри мисли. Всичко най-добро е твое!

Осъзнато дишане

Упражнение за дишане с пръстчетата. Кажете им да разпънат пръстчетата на ръката си като звезда. След това, докато вдишват през носа, да започнат бавно да се изкачват от долната част на палеца до върха му с показалеца на другата си ръка. А после да издишат през устата, докато се спускат от другата страна на палеца. Това се повтаря с всички пръстчетата, докато се премине цялата ръка.

Супер сетива

Ако детето харесва супергерои, добър начин да го ангажирате в майндфулнес упражнението е като му кажете да си представи, че е любим герой и притежава неговите супер сетива. Това ще го насърчи да се фокусира върху настоящето, да наблюдава и да бъде любопитно към всичко, което го заобикаля: какво може да види, да помирише, да чуе, да вкуси.

Осъзнато слушане

Може да използвате малка камбанка, звънче или приложение на телефона си за различни звуци. Кажете на децата да слушат. Когато забележат, че нещо ги разсейва, да отбележат какво точно отклонява вниманието им. След това отново да се върнат към слушането на звуците.

Майндфулнесът е техника, която изисква от нас да се фокусираме максимално в настоящия момент – например да се концентрираме върху дишането си, върху картина на стената, върху усещанията върху кожата, върху вкус или аромат. Техниката „Осъзнато дишане“ е основна, като често се комбинира с друга медитативна техника, която е достъпна за изпълнение от дете със СОП.

При пряката ни работа по Майндфулнес с деца със СОП забелязваме конкретни резултати – сензорно интегриране; подобряване на всички параметри на

вниманието и всички когнитивни процеси. Емоции, темперамент и личностово развитие - намаляване на тревожност, възбудимост и агресия; подобряване на уменията за самоконтрол; подобряване на комуникация и умения за създаване на приятелства. Децата/учениците се чувстват по-щастливи.

Използвана литература:

Бакрачева, М., Проективен майндфулнес – пътица към психично благополучие и процъфтяване, Университетско издателство „Св.Климент Охридски“, София, 2020.

Петкова, П., Цонева Н., **Mindfulness** – третата вълна в когнитивно-поведенческата терапия.

Снел, Элина, "Замри, как лягушонок. Простые упражнения которые помогут вашему ребенку стать более внимательным и уверенным в себе", Махаон, 2019

Powell, A., When Science Meets Mindfulness. Harvard Gazzete, 2018

**ПРОЕКТЪТ „ЗДРАВЕТО Е МОЯТ ИЗБОР“ –
ИЗВЪНКЛАСНА ДЕЙНОСТ, НАСОЧЕНА КЪМ
ПРЕВЕНЦИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЗДРАВЕТО И
ФОРМИРАНЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА И
МЕДИЙНА ГРАМОТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ**

Албена М. Декова

НУ „Отец Паисий“ – Плевен

**FORMING FUNCTIONAL AND MEDIA LITERACY OF
STUDENTS**

Albena M Dekova

“St Paisius” Primary School, Pleven

***Анотация:** Проектът „Здравето е моят избор“, проведен с учениците от II в клас на НУ „Отец Паисий“ е част от Национален ученически конкурс „Посланици на здравето“, в който те придобиват устойчиви знания за влиянието на цигарите и алкохола върху човешкия организъм и изграждат социални умения за алтернативно поведение, като разширяват своята функционална и медийна грамотност. В края на проекта учениците прилагат своите новопридобити знания и умения, като изработват рекламни материали (брошура за вредата от тютюнопушенето, брошура за злоупотребата с алкохол, плакат, книжка и правят драматизация). Работата по проекта ги мотивира за успех и те се класират в първа възрастова група на второ място от Министерство на образованието и науката и на трето място от Министерство на здравеопазването и Световната здравна организация.*

***Ключови думи:** извънкласна дейност, превенция на здравето, функционална грамотност, медийна грамотност*

***Annotation:** The project: “The health is my choice” took place with second graders in “St Paisius” Primary School as part of the National school contest “Health’s Ambassadors” where they acquired stable knowledge about the impact of smoking and alcohol on human beings and they gained social skills about alternative behavior by widening their functional and media literacy. At the end of the project the students applied their new knowledge and skills making add materials (leaflet about the damage of smoking, leaflet about alcohol use, a poster, a small book*

and a role play). They are motivated to succeed by the project and they won second place in their young age group by Ministry of Education and Science and they won third place by the Ministry of Health and the World Health Organization (WHO)

Key words: *extra curriculum activity, health prevention, functional literacy, media literacy.*

Технологиите и социалните мрежи са навсякъде около нас. Това превръща всеки ученик притежаващ смартфон или друго устройство в ползвател и създател на съдържание. Според данни на Уницеф от 2020 г., 77% от младите хора използват социалните медии всеки ден, правейки всякакъв вид информация, включително здравната, значително по-достъпна за тях.

Проблемът тук е свързан с неумението на голяма част от българските ученици да решават проблеми и задачи с практическа насоченост и ни препраща към т.нар. функционална и медийна грамотност.

За да могат учениците да живеят здравословно, като се ориентират в медийната среда, те трябва да изградят умения за критично мислене и информирано поведение както в социалните мрежи и медии, така и в живота. Това е възможно чрез изграждането на функционална и медийна грамотност у подрастващите, а подходяща форма за обучение е извънкласната дейност, която предлага по-малко теория и академичност и повече практически умения за проактивно мислене и решаване на житейски проблеми. Както казва Едуард де Боно: „В научния анализ има много данни и малко действие, докато във всекидневното мислене има много действие, но малко данни.“¹ В този ред на мисли:

Функционалната грамотност е наборът от умения и компетентности, които позволяват на един човек да се справи успешно с реални житейски ситуации в съвременното общество:

- да можеш да се грижиш за собственото си здраве;
- да знаеш правата и задълженията си като гражданин и потребител;
- да можеш да се ориентираш къде да намериш полезна и достоверна информация, да разграничаваш фактите от мненията, достоверната информация от рекламите в сайтовете и медиите, които потребяваш;
- да се развиваш професионално и личностно; да правиш логически връзки между причина и следствие; да анализираш информация; да се оправяш с проблемите си; да бъдеш креативен; да си поставяш цели и да знаеш как да ги реализираш.

Това означава до каква степен учениците са развили уменията да намират, осмислят, преработват и представят информация или да решават проблеми в ситуации, близки до реалните, за да реализират успешно своя потенциал, съобразно настъпващите обществени изменения.

А системата за латерално мислене на професор Де Боно ги учи точно на това – да успяват, като инициират идеи, формулират и решават проблеми, създават и формират уникални мнения, преговарят и изграждат консенсус, тръгвайки от съвсем различни

убеждения и виждания. Помага им да развият умения за анализ, тълкуване и осмисляне. В края на краищата – да умножават личностния си потенциал. В този смисъл, грамотността е и социално умение. И този процес трябва да протича с ясната убеденост, че участниците в него са мотивирани, осъзнават необходимостта да развият грамотността си в интерес на собственото си успяване и в услуга на общността.

Анализът, аргументацията и дискуссионното мнение затрудняват днешните ученици. А решението е, че щом учениците се научат да мислят, ще се появи и разнообразие от мнения и идеи.

Медийната грамотност е умението информацията да бъде изследвана и анализирана по систематизиран начин. Именно затова тя е тясно свързана с критичното мислене – да оценяваме източниците на информация, нейната достоверност и истинност. Чрез процесите на критичното мислене – информизиране, анализ, разсъждение, оценка и заключение, медийната грамотност спомага за това учениците:

- да умеят да търсят информация от различни източници;
- да анализират и оценяват какви са медийните послания от получената информация;
- да оценяват и разсъждават върху достоверността на информацията и да разпознават дезинформация и лъжливи внушения;;
- да оценяват наратива на медиите и зачитат свободата на словото;
- да развият умения за критично мислене, които са от полза както във виртуалния, така и в реалния свят;
- да разбират как се формират и какви са целите на различните медийни послания, като различават фактите от мненията;
- да се възползват от богатството от информация, за да се учат, образуват и развият през целия си живот;
- да се предпазват от злоупотреби и посегателства онлайн;
- да се развият като пълноправни участници, а не само консуматори в съвременната информационно-медийна среда;
- да изразяват позиции по различни въпроси, които ги засягат и да се изграждат като активни граждани.

Други умения, които се включват в това, учениците да са медийно грамотни, са екипната работа, нагласата за разрешаване на проблеми, научния подход и етичното общуване в медийната среда.

Уменията, с които учениците развият своята медийна грамотност са умения свързани с работата им в екип, с това да подбират и анализират информацията по определен начин и това да мислят критично. Медийната среда е неизменна част от живота на учениците от най-ранна възраст, а потокът от информация, до който те имат достъп е неограничен. Засягайки подобни теми в часовете за извънкласна работа не само ще развие тези умения у учениците, но ще им покаже значението от тях в ежедневието ни и тяхното отражение върху нашето мислене, емоции и принципи.

По проекта „Здравето е моят избор“ бяха обучени 24 ученика от II в клас на НУ „Отец Паисий“ – Плевен, в устойчиви знания за влиянието на цигарите и алкохола върху човешкия организъм и изграждането на устойчиви умения за алтернативно поведение.

От своя страна обучените ученици предадоха придобитите знания и умения на останалите ученици от училището и на децата от подготвителните групи в детските градини, с които училището е в партньорски взаимоотношения, чрез изготвените от тях рекламни материали.

Децата на тази възраст от една страна имат естествената склонност към любопитство в усвояването на света около тях, от друга - в същото време им липсват достоверни знания за влиянието на психоактивните вещества върху човешкия организъм.

Децата на тази възраст все още нямат устойчиви умения за живот – в процес на изграждане са уменията за общуване, работата в група, уменията за взимане на социално отговорни решения. От друга страна, са заливани с информация и реклами по темата от всевъзможни източници, без да имат изградени критерии за оценка на достоверността и надеждността им.

Тези проблеми се превръщат в рискови фактори за усвояване на асоциално поведение тип „бягство от действителността“ чрез употребата на психоактивни вещества – цигари и алкохол и снижават възрастовата граница, когато децата опитват за първи път такива вещества, както показват многобройните направени анкети по темата.

За постигане на целите бяха осъществени следните проектни дейности:

- Информационно-превантивна дейност

Бяха проведени обучения на учениците по темите:

1. Какво знаем за цигарите? Какви са ефектите при употребата на цигарите върху организма? Какви са рисковете от тютюнопушенето?
2. Какво знаем за алкохола? Какви са ефектите при употребата на алкохол върху организма? Какви са рисковете от употребата на алкохол?
3. Алкохолът, цигарите и рекламата

- Тренинг на учениците за формиране на умения за живот със следните теми:

1. Умения за общуване
2. Умения за работа в екип
3. Умения за решаване на проблеми и взимане на решения
4. Умението да кажем „не“ и да се конфронтираме
  - Изготвяне на рекламни материали за превенция – изготвени бяха две брошури, една книжка, клипче с драматизация и плакат.
  - Презентиране на проекта пред съученици и учители от училището, пред деца и учители от детски градини. Раздаване на рекламните материали.
  - Медийно отразяване на проекта – дейностите и резултатите от проекта ще бъдат отразени с информации, клипове, снимков материал в медиите, в сайта на училището и на Фейсбук страницата на училището.

Всички дейности по проекта получиха широко медийно отразяване в електронните плевенски медии, в „Посоки“, радио „Плевен плюс“, на страницата на училището във Фейсбук /Мета/, на сайта на училището. Изготвените рекламни материали бяха качени в You

Tube (клип с драматизация по стихотворението на плевенската поетеса Пенка Атанасова „Пушенето е порок“) и bookcreator.com (брошура за вредите от тютюнопушенето, брошура за злоупотребата с алкохол, книжка с поучителна история „Изборът на Стефан“). По случай 15 ноември – Международен ден на борбата с тютюнопушенето в група „Детелинки“ от ЦДГ „Щастливо детство“, с която училището си партнира, бе изпратен филма „Пушенето е порок“ Така учениците представиха своята драматизация пред децата от подготовителната група на градината.

През цялото време учениците бяха силно мотивирани за успех, като бяха преодолени и трудностите с изготвяне на рекламните материали по проекта в условията на ОРЕС – обучение от разстояние в електронна среда. В резултат, проектът бе отличен с три грамоти за забележително и оригинално изпълнение – второ място от Министерство на образованието и науката; трето място от Министерство на здравеопазването; трето място от д-р Скандер Сила, представител на Световната здравна организация и ръководител на офиса в България. Грамотите бяха придружени и с много предметни награди.

В заключение, важно е да се разбере, че ключовите компетентности за учене през целия живот от референтната рамка на Европейския съюз и в частност функционалната и медийната грамотност не са „учебен предмет“, нито се преподават изолирано в определен „учебен предмет“, а се придобиват чрез учебно съдържание и чрез прилаганите подходи при обучението по всички предмети и образователни дейности, а усвояването им в училище започва в подготовителните групи и продължава през целия живот.

Бележки:

1. Едуард де Боно - „Практическото мислене“, Кибеа, 1999, с.41

Използвана литература:

Джамбазова Б. Медийна грамотност в класната стая, Асоциация на европейските журналисти – България, София 2019

Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР), Служба за официални публикации на Европейските общности, Люксембург, 2008 г.

Ключови компетентности и умения за успех. От закон към практика. Мониторингов доклад 2019, специално издание, Образование България 2030, 2019.

Официален вестник на Европейския съюз, 4.6.2018 г. , Препоръка на съвета от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот (2018/С 189/01)

Едуард де Боно, Практическото мислене, Кибеа, 1999

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИГРИ ЗА РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Руси Русев, Вилма Великова, Албенка Игнатова

Средно училище „Пејо Крачолов Яворов“ – Плевен

EDUCATIONAL GAMES FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Rusi Rusev, Vilma Velikova, Albenka Ignatova

Pejo Kracholov Yavorov Secondary School of Pleven

***Анотация:** В доклада се разглеждат въпроси, свързани с ролята на образователните игри за ученици със специални образователни потребности (СОП). Анализират се възможностите за оптимизиране на професионалните взаимодействия на равнище институции. Дигиталните образователни ресурси спомагат учениците да се чувстват част от общността.*

***Ключови думи:** игровизация, образователни игри, ученици със специални образователни потребности, мотивация, дигитални образователни ресурси*

***Abstract:** The report addresses issues related to the role of educational games for students with special educational needs (SEN). The possibilities for optimizing the professional interactions at the level of institutions are analyzed. Digital educational resources help students feel part of the community.*

***Key words:** gamification, educational games, students with special educational needs, motivation, digital educational resources*

От 2004 година в СУ „Пејо Яворов“, Плевен се обучават ученици със СОП – деца с различни адаптивни и образователни затруднения, както и такива от аутистичния спектър. Натрупаният опит през годините, особено този в условията на обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС), показва, че в образователно-възпитателния процес най-важни за мотивацията на тези наши възпитаници са активното им включване във фронталните беседи от класно-урочните дейности (при условие че са съобразени техните индивидуални възможности) и непрекъснатото стимулиране на желанието им за изява и успех. Ние, техните учители, знаем, че те по-бавно, с повече усилия, търпение, насърчаване и постоянство, усвояват определени с индивидуалните им учебни програми знания и компетентности. Затова в търсенето на подходящи образователни ресурси, не само намираме в огромното информационно пространство такива и ги адаптираме, но и ги създаваме.

Съвременето ни на информатизация, педагогическото ни ежедневие от 16 март 2020 година насам, както и налагащият се активен образ на мултифункционалния учител, позволяват все по-обхватното навлизане на ИКТ в училището. Използването на дигитални образователни ресурси (в т. ч. и предназначени за ученици със СОП) е не само необходимост, но и възможност за постигане на по-високо качество на образованието.

Ученето – в учебния час, в кабинета на ресурсния учител, вкъщи, за учениците със СОП може да бъде по-успешно, когато се интегрира с дейности, които те обичат да правят – да рисуват, да играят или просто да наблюдават света около себе си. Такава е идеята на разработените от нас образователни игри и онлайн ръководства – да подпомагат личностното им развитие чрез увеличаване дела на „почти“ самостоятелната работа.

Образователната игра за ученици със СОП „Правопис и западноевропейска литература“, наречена „Тухла в стената“ заради финалния кадър, или още „Съединението прави силата“ (<https://scratch.mit.edu/projects/324156821/>), е разработена в безплатната електронна платформа за визуално програмиране Scratch през 2019 година и предоставя възможност на всеки учител да я използва или пък да я има като образец за изработване на собствен продукт в зависимост от учебния предмет, който преподава. Игровизацията (Gamification) е образователният инструмент на новото поколение, поради което съобразяваме, че прилагането ѝ спрямо учениците със СОП би довело до ефективно постигане на очакваните резултати, заложи в индивидуалната учебна програма (в случая – по български език и литература). „Тухла в стената“ е онагледена, атрактивна, обединява в едно знания и игра, влияе върху мотивацията и не на последно място – вече три години учителят по БЕЛ, ресурсният учител, родителите отчитат, че тя провокира учениците да осъзнаят уменията, на които са способни, подпомага приобщаването и социализацията им в училищната среда, а оттам – в бъдеще да посрещнат предизвикателствата на реалния живот по-лесно.

Партньори на играещия ученик със СОП са виртуалният учител от А до Я *ВАЯ*, която задава въпросите; *Моливът*, зелен на цвят с черен писец, пожълтяващ при грешен отговор или при неподаден отговор, с писец, който почервенява; *Умникът бухал* – при верен отговор разперва криле, а при грешен – „сърдито“ се обръща и застава в профил.

При грешен отговор или неподаден такъв, след кликуване с мишката, редувайки се, *Моливът* и *Умникът бухал* представят верния отговор и играта задава отново същия въпрос, за да отговори ученикът правилно. Едва тогава може да се продължи напред.

Основните понятия, заложи като прагова стойност за овладяване съобразно личностните особености на учениците със СОП в СУ „Пейо Яворов“ – Плевен, са наименованието на епохата, в която е създаден романът „Дон Кихот“ на Сервантес, имената на главните герои, отличителни белези на произведението, свързани с рицарството (учебна програма по БЕЛ за VIII клас, общообразователна подготовка).

Важно е преди изпълнението на играта да се напомни на играещия ученик (въпреки че е прочел написаното в инструкцията), че няма победител и победен, има само спечелили битката с правописните грешки и научили повече.

Очаквани резултати са двуизмерими – по отношение на учениковата личност, от една страна, и по отношение на екипното взаимодействие, от друга. Учениците трябва да се научат да могат да работят самостоятелно с образователната игра, да се концентрират и посредством многократни повторения – в различно време, при различни условия, тя да изпълни ефективно

предназначението си. Придобиването дори и само на едно от планираните умения предполага да се продължи в посока мултиплициране, като педагогическите специалисти, подкрепящи учениците със СОП, продължат съвместно да изработват нови модели чрез ремиксиране.

Силните страни на нашата образователната игра се свеждат до няколко момента: кратки инструкции след стартирането (подробното описание преди началото е за подпомагане на родители и/или учители при обяснението на стъпките, които следва учениците да изпълнят); и при инструкциите, и в хода на играта не се използва думата „Грешка“ (каквато е и концепцията на хуманитарното обучение – няма грешни отговори, съществуват неясно, непоследователно, неаргументирано или неточно формулирани съждения).

Проектът е конструиран така, че дори само да се кликва с мишката, без да се отговаря на въпросите, се продължава напред, като се посочва и/или изяснява необходимото знание. Замисълът се основава на факта, че учениците със СОП са чувствителни – очакват одобрение и харесват да бъдат непрекъснато поощрявани, забелязват и се впечатляват от всяка една промяна. В случая конкретно се разчита на положителен ефект, когато се смени цветът на молива от жълто (с червен писец) в зелено (с черен писец) и/или се разперят крилете на бухала. И не на последно място, сред преимуществата е поставеният акцент върху партньорството.

От учебната 2019/2020 година „Тухла в стената“, или „Съединението прави силата“, се играе от учениците със СОП в VIII клас – в уроците за упражнения, преговор и обобщение (с подкрепата на ресурсния учител), при началния преговор в IX клас и, разбира се, когато сами пожелаят. Наблюденията ни показват, че те се забавляват, играят я с желание, помнят главните герои, демонстрират самочувствие и удовлетворение пред съучениците си.

Онлайн ръководството за ученици със СОП: *Как да редактираме текст* е създадено с презентационната програма на Sway, която е част от продуктите на Microsoft Office. Приложима е спрямо ученици със СОП както в прогимназиален етап, така и в гимназиалните етапи – предвид индивидуалните възможности и потребности. Може да се използва за затвърждаване знанията и уменията и на учениците с обучителни затруднения – за по-лесно запомняне и трайно овладяване на базисни езикови понятия.

Приоритет в онлайн ръководството се дава на онагледяването като съществен момент в усвояването на техниката за успешно учене. Силна страна е съчетаването на традиционния модел за учене и на информационните технологии, при което успешно се интегрира и забавлението – всичко това влияе върху положителната мотивация.

В заключение, приложението на дигитални образователни ресурси при обучението на ученици със СОП подпомага тяхното личностно развитие. Те – в еднаква степен като своите съученици от паралелката, проявят активност в учебните часове, ако им се предоставят подходящи условия. Една такава възможност се открива, ако използват своите електронни устройства, за да покажат пред всички какво са научили, и се почувстват еднакво значими и удовлетворени.

КЪМ СЪДЪРЖАНИЕ

СМЯТАНЕ НА ПРЪСТИ ПРИ УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Касимир Маринов
Зоя Кокалова
РЦПППО – Плевен

FINGER CALCULATION IN STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Krassimir Marinov
Zoya Kokalova
RCPPO – Pleven

Анотация: Съдържанието на доклада описва техники за смятане на пръсти, които предлагат комбиниране на двигателна и познавателна активност. При ученици със специални образователни потребности класическият метод за научаване на таблицата за умножение е много труден или невъзможен и по тази причина в редки случаи използваем. Преподаването и ученето по различен начин от стандартния осигурява участие на почти всички ученици. Замяната на химикала и листа с нещо друго предизвиква любопитство, привлича вниманието, предлага включване, участие в поставената задача и следователно обучение.

Във философията на приобщаващото образование се застъпва концепцията, че общообразователните институции трябва да организират и реализират условия за обучение на всички ученици, условия, които отговарят на индивидуалните потребности на учещата се общност. В класната стая учениците са с различни нива на успеваемост. Освен различните нива на успеваемост за Кръстев, съществуват и различни скорости на учене в една класна стая (Кръстев 2020:104). Академичните умения и постижения обособяват следните групи : със затруднения; със специални образователни потребности; средностатистически; с изявени дарби. Предизвикателство за педагогическия специалист е „Как да управлява успешно хетерогенната класна стая? “.

Начините за пресмятане са представени в учебната дисциплина „Теория и методика на обучението по математика в условията на приобщаващо образование“ от проф. дпн М. Замфиров – Декан на ФНОИ – СУ „Св. Климент Охридски“ в курса на обучение „Учител за работа с деца и ученици със специални образователни потребности“.

Включването и прилагането на техники за смятане на пръсти Таблично умножение с 9; Умножение на 8 с числата от 1 до 5; Умножение на числата от 6 до 10; Умножение на числата от 11 до 15; Умножение на числата от 16 до 20 предлага действия с пръстите и ръцете, което е предпоставка за развиване на двигателни умения, които ще стимулират познавателна

активност и следователно учене. Това е една възможност, която дава повече резултати от изчисляването в тетрадката или на учебната дъска, тъй като подходът е различен и учениците приемат идеята доста добре - да пресмятат по различен начин.

При ученик от аутистичния спектър в осми клас, който изчислява задачи от таблично умножение с прибавяне (събиране), при което се губи време и се извършват повече пресмятания, той добре се ориентира при въвеждането на новия за него начин за пресмятане на пръсти. При втория учебен час започва да смята уверено задачи от таблично умножение с числото 9 гледайки пръстите на ръцете си. Нещото, което е изненада е, че ученикът в някои от случаите не гледа пръстите си, а си слага едната ръка върху другата и си представя различните позиции на пръстите и ръцете. В следващи часове се научава да извършва и умножение на 8 с числата от 1 до 5.

Техниките за пресмятане на пръсти са полезни и интересни и за ученици, които нямат затруднения. Винаги е добре да имаме повече от една опция в дадена ситуация, особено при обучението по математика, тъй като е по-сложна материя.

При смятането на пръсти част от учениците извършват сметните операции сравнително бързо и вярно, други грешат при определяне на посоките ляво/дясно, което няма да доведе до грешно изчисление, други се затрудняват при операция събиране, но тренират отброяване и участват в дейността, други бъркат при броене на десетици и събирането им с единици. Прилагането на този метод осигурява социална ангажираност и взаимодействие.

В днешните условия учениците са свръх стимулирани от екранните устройства, зависими са, очакват нещо лесно, набързо, наготово с едно „преплъзване на пръста“, губят се фини моторни умения, следователно затруднения от познавателен характер.

Как да предизвикаме любопитство, интерес за участие и академичност при наличието на многообразие от дигитални устройства и електронни ресурси ?

Да раздвижим пръстите на ръцете с гимнастика за ума!

Правила за смятане на пръсти

1. Правило за таблично умножение с числото 9

- 1.1. Разтваряме 10-те пръсти на ръцете си.
- 1.2. Отброяваме толкова пръсти с колкото умножаваме числото 9.
- 1.3. Сгъваме последно преброения пръст.
- 1.4. Броят на пръстите отляво на сгънатия пръст е равен на броя на десетиците на произведението.
- 1.5. Броят на пръстите отдясно на сгънатия пръст е равен на броя на единиците на произведението.
- 1.6. Събираме десетици с единици и получаваме отговора.

2. Правило за умножение на 8 с числата от 1 до 5

- 2.1. Разтваряме 10-те пръсти на ръцете си.
- 2.2. Отброяваме толкова пръсти с колкото умножаваме числото 8 и сгъваме последно преброения пръст
- 2.3. Вдясно от сгънатия пръст, сгъваме още толкова пръсти, с колкото умножаваме числото 8.

- 2.4. Броят на пръстите отляво на сгънатия пръст е равен на броя на десетиците на произведението.
- 2.5. Броят на пръстите отдясно на сгънатия пръст е равен на броя на единиците на произведението.
- 2.6. Събираме десетици с единици и получаваме отговора.

3. Правило за умножение на числата от 6 до 10

- 3.1. На всяка ръка записваме числата от 6 до 10 – 6 на кутрето, 7 на безименен пръст, 8 на среден пръст, 9 на показалец, 10 на палец.
- 3.2. Допираме пръста от лявата ръка с пръста от дясната ръка, на които са написани числата за умножение.
- 3.3. За да получим десетиците – събираме броя на допрените пръсти (2бр.) с броя на пръстите под тях и умножаваме по 10.
- 3.4. За да получим единиците – умножаваме броя на пръстите от лява ръка по броя на пръстите от дясна ръка над допрените пръсти.
- 3.5. Събираме и получаваме отговора.

4. Правило за умножение на числата от 11 до 15

- 4.1. На всяка ръка записваме числата от 11 до 15 – 11 на кутрето, 12 на безименен пръст, 13 на среден пръст, 14 на показалец, 15 на палец.
- 4.2. Допираме пръстите, които искаме да умножим.
- 4.3. За да получим десетиците – събираме броя на допрените пръсти (2бр.) с броя на пръстите под тях и умножаваме по 10.
- 4.4. За да получим единиците – умножаваме броя на допрените пръсти (2бр.) с броя на пръстите под тях.
- 4.5. Събираме десетици с единици и винаги добавяме 100.

5. Правило за умножение на числата от 16 до 20

- 5.1. На всяка ръка записваме числата от 16 до 20 – 16 на кутрето, 17 на безименен пръст, 18 на среден пръст, 19 на показалец, 20 на палец.
- 5.2. Допираме пръстите, които искаме да умножим.
- 5.3. За да получим десетиците – събираме допрените пръсти (2бр.) и пръстите под тях и умножаваме по 20.
- 5.4. За да получим единиците – умножаваме пръстите, които са над допрените на лявата ръка с тези на дясната.
- 5.5. Събираме и винаги добавяме 200.

Използвана литература

Кръстев, А. (2020). Приобщаваща интелигентност. София: НИОПП

<https://www.thoughtco.com/heterogeneous-groups-in-educational-settings-2081645>

ИГРАЕМ И УЧИМ ЗАЕДНО

Ралица Иванова, Грета Христова

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и детска градина „Щастливо детство“, Плевен

WE PLAY AND LEARN TOGETHER

Ralitsa Ivanova, Greta Hristova

Regional Center for Support of the Inclusive Education Process
and Kindergarten "Happy Childhood", Pleven

***Анотация:** В доклада се споделя образователно взаимодействие между педагогически специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и детска градина, за екипно осъществяване на обща и допълнителна подкрепа на деца от IV възрастова група. Описва се практическото приложение на адаптирани дидактични материали в допълнителни форми на взаимодействие.*

***Ключови думи:** приобщаващо образование, игра, развитие, индивидуалност, екипност*

***Abstract:** The report shares the educational interaction between pedagogical specialists from the Regional Center for Support of the Inclusive Education Process and Kindergarten, for team implementation of general and additional support for children from IV age group. The practical application of adapted didactic materials in additional forms of interaction is described.*

***Key words:** inclusive education, play, development, individuality, teamwork*

В днешно време, дните на голяма част от децата са много ясно разграфени, структурирани и запълнени с различни извънкласни дейности, занимания и обучения. Учебните часове в училище, както и всички извънкласни занимания, са създадени с точно определена цел за придобиване на конкретни умения и знания. И това е много важно и ценно за развитието на детето. То се научава да анализира информация, да взима решения, да създава, да съдейства на другите.

Всички тези умения могат да бъдат практикувани и в контекста на свободната, неструктурирана игра, в допълнителни форми на педагогическо взаимодействие в детската градина.

Неструктурираното време за игра способства за развитие на креативността, въображението, сръчността, физическата, умствената и емоционална сила;

- развива способността на децата да се ангажират, да си взаимодействат и да опознават околния свят;
- повишава възможността да овладяват страховете си и да практикуват ролеви игри, в които изпълняват различни роли, които са част от живота на възрастните;
- помага на децата да развият самоувереност и издръжливост;
- дава шанс на децата да работят по групи, да споделят, да се договарят, да разрешават конфликти и да се учат да защитават идеите си, както и да приемат идеите на другите
- дава възможност на децата да изградят здраво тяло, с добри умения за координация и да имат по-активен начин на живот. Стремещт в работата на всички педагогически специалисти от приобщаващото образование е изграждане на пластично
- гъвкава среда, в която адаптацията и социализацията да се случва, като се дава възможност на всяко дете, според индивидуалните му потребности и заложения потенциал, да получи успешно развитие.

В детска градина "Щастливо детство", филиал „Приказен свят“, град Плевен, бе осъществена съвместна практика между ресурсен учител от Регионален център в помощ и подкрепа на приобщаващото образование, детски учител и деца от IV подготвителна група.
КАК?

Чрез организиране на средата – позициониране в занималнята на детската група адаптиран дидактичен и игрови материал /цветни кутии с различни големини/, чрез който децата по неформален начин да изградят умение за работа в екип, да създадат приятелски отношения, да изразят идеите си свободно, да творят, да развият въображението и да подобрят емоционалния си тонус.

Обособени са три игрово - практически модула:

- „Кръг за подкрепа“ - индивидуален кът, в центъра на който е специално дете от аутистичния спектър;
- „Един малък екип“ – кът, изграден от цветни модули, предназначен за всички деца от групата и за осъществяване на взаимодействия и екипна дейност между тях;
- ”Играем и учим заедно” – кът в който, използвайки адаптиран дидактичен материал, се осъществяват игрово - практически ситуации.

КОГА?

В неструктурирано време, чрез различни игрови и практически ситуации, на децата се дава възможност да играят, работят и взаимодействат. Методите на работа са според техните нужди и нагласи: - фронтални;

- в малки групи от 1-3 деца;

- индивидуални;

- екипно- според интересите и предпочитанията;

В допълнителни форми на педагогическо взаимодействие, се предлагат игри и забавления, възможност за себеизразяване на всяко дете. По този начин се усъвършенстват основни компетентности, осъществява се обща подкрепа на всички деца в групата и допълнителна подкрепа на две от тях.

Използвайки адаптираните дидактични и игрови материали с децата се реализират разнообразни допълнителни форми:

Дидактични игри и упражнения по образователно направление „Български език и литература“:

- ”Разкажи по картината”, “Аз започвам – ти продължаваш”, “Кажидума с този звук”;

- създаване на диалози, разпознаване на букви, графомоторни упражнения и др.

Образователно направление „Математика“:

- “Можеш ли да преброиш”, “Назови цвета”, “Кой е по-голям, по-висок”

- очертаване на цифри, броене, назоваване на цветове, сравняване на числа, определяне на форма, “вгнездяване” и др.

Конструктивни и изобразителни дейности с предложени теми: „Замък”, „Театър”, „Магазин”, „Подреди пъзел” и др.

Игри със състезателен характер, сюжетно-ролеви игри, предоставена е възможност за индивидуални занимания.

Целта на практиката, осъществена от педагогическите специалисти, е да се предложи на децата по нетрадиционен начин да изразят себе си, да изградят умение за работа в екип, да създадат приятелски отношения, да изразят идеите си свободно и да подобрят емоционалния си тонус. Чрез различни игрови ситуации и нетрадиционни помощни материали, на децата се дава възможност да играят, учат и творят заедно. Умението да създадеш идея, да я споделиш и реализираш е важно да се развива още в детската градина, под умелото напътствие от страна на педагогическите специалисти, защото едно свободно дете може да бъде щастливо и да твори.

Изводът е, че играта наистина е важна за здравето развитие на децата и понякога се налага някаква част от деня да бъде освободена от планове и структура, за да се даде възможност на детето да играе с други деца игрите отпреди „ерата на технологиите“ – ролеви и конструктивни игри, състезателни игри, включване в конструктивни и изобразителни дейности. Колкото повече играта се интегрира и в учебния процес,

толкова по-добре, тъй като отдавна е установено, че хубавите емоции и приятното вълнение допринасят за усвояването на нови знания и умения. Съвместната работа между педагогическите специалисти е пример за подрастващите, как възрастните могат да работят и споделят общи идеи. Вярваме, че така показаният добър пример, ще бъде видян, осъзнат и приложен.

Използвана литература:

Диенеш, З Логика и логически игри (1966г.)

Розенберг, М. Общуване без агресия. /Наръчник по ненасилствена комуникация/. Прев. от англ. ез., ИК „Кръгзор”, София, 2007.

Фулър, А. Трудните деца. Прев. от англ. ез. ИК „Хермес”, Пловдив, 2012.

Dienes, H Logic and logic games (1966).

Rosenberg, M. Communication without aggression. / Handbook of Nonviolent Communication /. Prev. from English, Kragozor Publishing House, Sofia, 2007.

Fuller, A. Difficult children. Prev. from English Hermes Publishing House, Plovdiv, 2012.

ВСЯКО ДЕТЕ Е МАЛКА ВСЕЛЕНА – ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ В ДГ „НЕЗАБРАВКА“, ГР. ПЛЕВЕН

**Мариана Козова – психолог, Николина Димитрова – учител в ДГ
„Незабравка“, гр. Плевен**

„Когато помогнем на един човек, няма да променим целия свят .....

..... но може да променим цял свят за един човек,

Човек се ражда, расте, постепенно трупа знания и опит, за да може да осъществи своите мечти и стремежи. Живеем в глобален свят, информацията която получаваме и използваме е многообразна. На човека е заложено да живее в група.

Образованието е процес многостранен и подчиняващ се на норми, принципи и методология, за да се изгради здрава, хармонична личност.

Приобщаващото образование е насочено към индивидуалността на всяко дете със своите индивидуални качества, активиране и включване на ресурси, насочени към създаване на възможности за развитие на децата във всички аспекти на живота. То е неизменна част от правото на образование и се реализира в съответствие с принципите на чл. 3, ал.2 от ЗПУО. Една от най-важните характеристики на приобщаващото образование е, че всяко дете има нужди, способности и черти, което го прави различно от останалите. Поради това учителите трябва да могат да модифицират съдържанието, което преподават и да използват персонализирани стратегии, за да помогнат по-добре на децата в детската градина

Принципи на приобщаващо образование

1. Образованието е право, а не привилегия – ученето е универсално право, което трябва да бъде изпълнено независимо от характеристиките на човека.

2. Всички деца трябва да имат еднакви възможности – чрез отчитане на различията на всяко дете, да се осигури помощ, от която се нуждае, за да се постигне минимално ниво на обучение.

3. Образование адаптирано към всяко дете и ученик – да се позволи на всички да достигнат минимални знания за развитието на нормален живот.

Приобщаващото образование се реализира чрез обща и допълнителна подкрепа

I.Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към всички деца, посещаващи ДГ „Незабравка,, гр. Плевен, тя се оказва на групи по теми, интересни и образователни за децата:

- «Да протегнем ръка на приятел»;
- «Аз съм добър, ти си добър - играем и се забавляваме заедно»;
- «Ще ми помогнеш ли да се справя?»;
- «Знам как да успея!»

Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти, включва, обсъждане на дейности , в които се обменят добри практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата в групата.

Психолога работи на индивидуално ниво с детето в група, с учителите, с родителите и с цялата институционална общност като извършва интервенция с фокус върху психичното здраве на детето от детската градина.

Дейностите на психолога се разпределят на две нива на подкрепа за личностно развитие – **обща** и **допълнителна** подкрепа, съгласно чл.177 на ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование.

Помощник-възпитател, активно участва и подпомага дейността на психолога.

Логопеда работи за справяне с говорно-комуникативните нарушения, темпа на нарушение на речта и т.н.

Допълнително обучение по учебни предмети - Детска градина „Незабравка,, град Плевен по проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование,, в направление български език. Създадени са 4 групи на деца – допълнително обучение по български език.

Занимания по интереси в детската градина се провеждат чрез различни организационни педагогически форми - състав, група, отбор и др. В тях се включват: дейности за стимулиране развитието на личностните качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

Активно участие в масови прояви Гимнастрада по художествена гимнастика на която е всяка година участващите от градината деца се нареждат на призови места. Участват и в турнир по футбол, на които получават награди.

Децата активно се включват в масови инициативи и емблематични дни – денят на толерантността, ден хумора , ден на целувката на, вежливостта на християнското семейство и т.н.

Специална диплома на деца от ДГ „Незабравка,, е присъдена от фондация учредена в обществена полза „Живот със синдром на Даун,,. Целите на фондацията е да запознаят обществото с диагнозата синдром на Даун и променят обществените нагласи и предрасъдци. Да покажат възможностите и резултатите, които постигат хората с Даун.

Изградена е „Музикална стая“, чрез което цели да се създаде уютно и атрактивно кътче за децата от всички възрастови групи, където ще се потопят в атмосфера, провокираща интереса към пеене, свирене, възприемане и движения под музика. Тук децата, се докосват до реални музикални инструменти, под ръководството на специалист преподавател от НУИ „Панайот Пипков“ – гр. Плевен.

Библиотечно- информационно обслужване През месец април в ДГ „Незабравка,, , гр. Плевен се провеждат дейности - Международен ден на детската книга, Световен ден на книгата и Седмица на детската книга. От особено голям интерес за децата е включването на родителите онлайн и четене на приказки. Има изработена книжка от Предучилищната група. Децата се включват в роли на приказни герои от вълшебният свят на книгите. Правят се драматизации на приказки „Дядо и ряпа,, , „Житената питка,, Има изградена мини библиотека в занималнята на всяка група.

Грижи за здравето. Проведждат се беседи с медицинското лице на детското заведение в които децата с желание и интерес участват и получават информация за професията на лекаря, медицинския работник и помощния персонал.

Логопедична работа ДГ „Незабравка,, има ресурсен кабинет със специалист от Регионален център по приобщаващо образование град Плевен. Провеждат се консултации със логопед със сформирани групи. Децата се обследват от логопед и се работи индивидуално.

Очакваните резултати

1. Чрез Общата подкрепа се цели да се обхванат всички деца в детската градина и се създаде позитивен микроклимат за работа на децата и педагогическия екип. Повишаване на качеството на живот на децата.

2. Активно участие на родителите в мероприятия , показване на личен опит, онлайн срещи в образователните ситуации, съвместни мероприятия от живота на детската градина.

II Допълнителна подкрепа

Приобщаването е процес, при които детето независимо от увреждането си е включено в общата образователна среда.

При децата със специални образователни потребности – СОП акцентът се поставя върху образователните нужди на детето и педагогическият аспект на въздействие. Използва се в международни документи, издадени от ЮНЕСКО, които се отнасят за деца с увреждане.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата се предоставя въз основа на извършена оценка на индивидуалните потребности
Оценката се извършва от екипа за подкрепа за личностно развитие на детето, утвърден със заповед на директора на детската градина за конкретно дете по чл.187, ал.2 от ЗПУО. Оценката на индивидуалните потребности на дете е процес на събиране и анализиране на специфична информация за неговото функциониране – силни страни, затруднения, потенциал за оптимално развитие, участие в образователния процес и възможности за реализация.

Дългогодишно е сътрудничеството на ДГ „Незабравки,, със специалисти от Регионален център за процеса на приобщаващо образование, които подпомагат със своите умения , професионални качества и опит на нуждаещите се деца. В детската градината има изграден ресурсен кабинет в които работят ресурсен учител, психолог и логопед. Децата със

специални образователни потребности активно се включват в образователният процес, подпомогнати от специалисти. Участват в тържества в детската градина и се изявяват според своите възможности и умения. Целта е да се изградят умения за справяне с изискванията и условията на живот.

Допълнителната подкрепа надгражда обучението на деца със специални образователни потребности, като включва и подкрепа за други специфични нужди на децата.

Приобщаващото образование играе важна роля за развитието на личността, умствените и физически способности на детето, за да може да разгърне целия си потенциал. То включва разработването на образователни компютърни игри, конструктори, дървени пъзели, ролеви игри, мултисензорни дъски, музикални инструменти и други дават възможност на децата със специални нужди да придобиват знания, умения и да разгърнат своя потенциал.

В ранна детска възраст детето тепърва опознава света, чрез средата, която го заобикаля и която ние му създаваме. Неоспорима е теорията, че играта е водеща в образователния процес при подрастващите, но ние търсим ефекта на различната игра, тази в която детето е активен участник, съпреживява. Играта де е носеща в себе си емоция и познание. Тя трябва да носи в себе си подбуди за размисъл и разбиране. В нея се заражда разнообразието от характери и умения.. Приобщаващото образование дава шанс на всички деца, еднакви или различни, да учат, да зная, да могат, и да се образуват.

Изготвили:

Мариана Козова – психолог ДГ „Незабравка,, гр. Плевен

Николина Димитрова – учител в ДГ „Незабравка,, гр. Плевен

Използвана литература

Закон за ЗПУО

Наредба за приобщаващото образование

Приобщаващо образование в ранна детска възраст Нови идеи и инструменти Заключителен обобщаващ доклад на ЕК 2017 г.

ЕКИПНА РАБОТА ИЛИ КОМУНИКАЦИЯТА И ОБРАТНАТА ВРЪЗКА НА ЧЛЕНОВЕТЕ ОТ ЕКИПА ЗА ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕТЕТО И РОДИТЕЛИТЕ, ДИРЕКТОРА, ПЕРСОНАЛА НА ДЕТСКОТО ЗАВЕДЕНИЕ И ВСИЧКИ СПЕЦИАЛИСТИ, КОИТО РАБОТЯТ С ДЕТЕТО

Изготвил: Моника Огнянова Симеонова

ресурсен учител в РЦПППО обл. Велико Търново

1. Екип и екипна работа

Една група от хора наричаме “екип” само тогава, когато са налице две характеристики на тази група: Обща цел и Взаимна зависимост между хората при изпълнение на техните работни задачи.

В Екипът за личностно развитие на Николай, с който ще ви запозная малко по-късно има всички предпоставки работата на всички учители и специалисти да е ефективна. Добрите отношения, уважението между членовете и активното участие на всички в екипната работа са важни предпоставки за екипна ефективност.

Винаги има откритата дискусия и доверие между членовете.

Постигаме определени организационни цели, но и се развиваме в личностен и професионален план. Това е полезно както за самите нас, така и за екипната ни работа.

Екипът ни е ефективен, защото всички взимаме пряко участие в определянето на целите в плана за подкрепа и периодично оценяваме постигнатото, с доклад за първото полугодие и годишен доклад в края на учебната година.

Сътрудничество - закъде без него в екипната работа? И крайните резултати са далеч по-високи, отколкото ако всеки работи индивидуално, сам за себе си.

Комуникацията ни е ежеседмична. Общуването ражда идеи, дава решения, изглажда недоразумения - накратко, повишава ефективността на екипа.

Постигането на целите е един от най-важните фактори. Често пъти всичко остава на заден план, когато целта на екипа е осъществена.

Мотивация - ако членовете на екипа са истински мотивирани да работят, екипът може да постигне чудеса.

2. Представяне

Казвам се Моника Огнянова Симеонова. Родена и израснала в малкото крайдунавско градче Свищов. Завършвам, Социална педагогика и учител по гражданско образование - изкарах практика, като социален педагог, в Център за Социална Рехабилитация и Интеграция 18+. Също съм работила като Социален работник в Свищовска професионална гимназия „Алеко Константинов“ по проект „Работа с деца в риск от отпадане от учебната система“. Вече втора учебна година съм част от екипа на Регионален център за подкрепа на плана на приобщаващото образование гр. Велико Търново, като ресурсен учител. Имам кабинет в първото училище в България ОУ „Филип Сакелариевич“ гр. Свищов, а, също така, работя и с деца от ДГ „Чиполино“ гр. Свищов.

2.1. Николай

Ники е роден през май 2016г. Още докато е бебе се разбира, че преждевременно са се затворили, или сраснали, костните шевове, което води до деформация на черепа. При това патологично състояние, което се нарича Краниосиностоза или краниостеноза, не може да се

развива правилно мозъка и се налага хирургична намеса. Още докато е много малък претърпява операция за „отваряне“ на шевовете, позволявайки на мозъка да расте нормално. Така с ТЕЛК и придружител, мама Рали, Ники е в моята група. Детето е вербално, поддържа контакт с близки и учители. Включва се с удоволствие в ситуации, в които има музикални игри. Реди кубчета, кули. Разпознава хора от персонала, които се грижат за него. Храни се сам.

2.2. Работа по Плана за подкрепа

Сега работим върху подобряване речевите и комуникационните умения и разширяване на социалните способности. Да продължи усвояването на началните знания и представи за околния свят.

За изграждане партньорски отношения с децата от групата; да се подпомага и следи за изпълнението на задачи с реда в ДГ; Обогащане на активния и пасивен речник – да съставя кратки изречения; Да запомня кратки съобщения и да ги предава;

Със всякакви игри, табла, работни листи, пъзели и кубчета, за подреждане и вгнездяване работим за развитие на фината моторика.

3. Напредък и резултати

3.1. 2020/2021 учебна година и 2021/2022 учебна година

С няколко думи, ще разгледаме напредъка на Ники за една учебна година. Николай е силно привързан към майка си и миналата 2020/2021 учебна година това създаваше неудобства при работата с него, разсейваше се и питаше, постоянно, къде е и кога ще се върне. След работа в тази насока, с учителите на групата и психолога на детската градина, тази учебна година, Ники, сам казва „Чао“ на майка си и не я търси. Искаше цялото внимание на възрастните само за себе си и не споделяше играчки с други деца, дори се е случвало да плаче за играчка, с която вече не играе, само защото преди 5-10 минути сме играли ние с нея. Сега не се държи по този начин, споделя и търси партньор за игрите. Не позволяваше на децата от групата да му помагат, като пример: всеки път нося различен пъзел или дървена игра за вгнездяване и ако някое дете ме попита нещо или иска да му помогне с някоя част от играта, той ясно показваше, че не му е приятно. В последните часове, дори, се учи да търси помощ, ако не открие някоя част. Табл.1

Таблица 1.

2020/2021 учебна година	2021/2022 учебна година
Силно привързан към майка си	Работи в група без родител
Искаше цялото внимание на възрастните да е само за него.	Не показва ревност към възрастните от другите деца
Не споделяше играчки с други деца	Споделя играчки с други деца
Не позволяваше на децата от групата да му помагат	Търси помощ, съдействие и партньорство от децата в групата
	Включва се във всички групови занимания
	Опитва се да пее с другите деца и да рецитира стихотворения

3.2. Дистанционно обучение

По време на дистанционното обучение разнасях на децата най-различни материали, с които да работят вкъщи. А с майката на Ники, мама Ралица, поддържахме връзка, за това, какво прави и как се справя със задачите вкъщи. Въпреки, че тази учебна година почти не са затваряли детските градини в община Свищов, Ралица продължи да иска да им нося материали, с които да се занимават. Ламинирам работни табла и им давам маркери, с който да пишат по таблата и после да изтрият написаното. Сега, това е любимо занимание – да пише с маркера, дори се опитва да изписва буквите на близките си.

4. Как протичат ситуацияте

4.1. Работа с ресурсен учител

Със самото влизане ме поздравяват всички деца и Аз ги познавам и поздравявам поименно

Всеки си има място в групата, дори и Аз

Първо ако има да се довършва в помагалото, по което са работили другите деца, довършваме и след това продължаваме по същата тема с материалите, които Аз нося за всеки час

Винаги приключваме с нещо любимо или нещо което му се прави в момента

4.2. Съвместната работа на ресурсен учител с учители, психолог и логопед.

Имам удоволствието да работя в невероятен екип от учители и специалисти, с които обменяме идеи, опит и материали.

Ежеседмично с учителите, г-жа Георгиева и г-жа Димитрова, обсъждаме работата на Николай в Групата, неговото развитие, какво от неговото поведение с децата и в игрите ни е направило впечатление.

С г-жа Георгиева, логопедът на ДГ Чиполино, обменяме информация и следим развитието на Николай. И, поне, веднъж месечно провеждаме съвместна ситуация с психолога на Детската градина, г-жа Кавалджиева.

4.3. Комуникация и обратна връзка с родител

Много важна за нас и нашата работа е обратната връзка с родителите. Ралица, майката на Николай, е отворена за съвети и идеи. Тя съдейства и помага на детето си в справянето със задачите и упражненията поставени за работа вкъщи. Често споделя какво правят и как се справят. Какво го вълнува в момента, с какви играчки играе, какво е поведението му навън, сред непознати и други неща, които и правят впечатление в поведението и развитието на Николай.

Изводи

Всички, от Екипа за подкрепа на личностното развитие на Николай, синхронизираме работата си, действаме по Плана за подкрепа и постигаме добри резултати по поставените цели. Отчитаме като много добър напредък на Ники.

Благодарности

Благодаря за поканата и възможността да разкажа за една част от работата си, като ресурсен учител в трета група на Детска градина „Чиполино“.